

Esipuhe

Keski-Suomi muodostaa liikunnan ja urheilun kentässä erittäin mielenkiintoisen maakunnan. Täällä löytyy tiedekunta, LIKES tutkimuskeskus, KIHU, Peurunka, Piispala ja ammattikorkeakoulut. Saattaa olla, että nämä tahot ovat toimineet omissa oloissaan, ilman merkittävämpää vuorovaikutusta. Jos näin on, niin silloin on menetetty melkoisia mahdollisuuksia tehdä yhteistyöllä maakunnallista liikunnan ja urheilun kehittämistyötä.

Strategisesta suunnittelusta alettiin puhua liike-elämän alueella 1960 ja 1970-luvuilla. Suomeen teema tuli Yhdysvalloista Keski-Euroopan kautta. Liikunnan ja urheilun alalla strategisesta suunnittelusta tuli käytetty väline 1990-luvun alkupuolella. Tuolloin käynnistettiin liikunnan ja urheilun rakenneuudistus ja strategioita tulevaisuuteen tehtiin ahkerasti.

Tässä työssä korostuu maakunnallinen näkökulma. Miten Keski-Suomi menestyy muiden maakuntien joukossa? Tottakai myös liikkujan näkökulma. Millainen liikunta on minulle itselleni sopivinta ja missä voin sitä toteuttaa. Uskon, että liikunnan järjestäjätahojen näkökulmakin työstä löytyy.

Muissakin maakunnissa on tehty vastaavia töitä. Kainuu on ollut uranuurtaja ja luonut Kainuun Liiton johdolla Kainuun liikunnan strategian. Kainuussa strategiatyön kautta on syntynyt poikkeuksellisen tiivis yhteistyö liikuntaa järjestävien tahojen kesken. Kainuussa puhalletaan yhteen hiileen. Kainuun Liikunta on löytänyt roolinsa. Se vastaa liikunta- ja urheiluasioista tehden tiivistä yhteistyötä Kainuun Liiton kanssa. Kainuusta voimme ottaa oppia maakunnallisten liikunta- ja urheiluasioiden hoitamiseen.

Viimeisen vuoden aikana myöskin Etelä-Pohjanmaa on toteuttanut omansa ja tietojeni mukaan myöskin Pohjois-Karjalassa on ideatasolla käynnistetty maakunnallista strategiaa. Uskon, että näissä molemmissa tapauksissa lähtökohtana on raha. Pyritään perustelemaan liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista merkitystä ja hankkimaan sitä kautta voimavaroja. Voidaan sanoa, että Keski-Suomi ei kulje aivan keulassa, mutta kärkijoukoissa kuitenkin aivan kiistatta.

Keski-Suomesta löytyy esimerkkejä strategisesta suunnittelusta. Jyväskylän yliopisto on toteuttanut hyvinvointistrategian. Hyvä esimerkki liikunnan alueella tehtävästä yhteistyöstä Jyvässeudulla on 1999 perustettu liikuntaklusteri-hanke.

Oma kiinnostukseni strategiseen suunnitteluun syntyi suorittaessani MBA tutkintoa Jyväskylän yliopistossa. Tein opinnäytetyöni strategisen suunnittelun teoriaan pohjautuen. Tästä sain pysyvän innostuksen teemaan. Tämän työn tekemiseen on osallistunut melkoinen joukko liikunnan ja urheilun asiantuntijoita eri puolilta Keski-Suomea. Erilaiset ihmiset ja heidän rikkaat näkemyksensä ovat tehneet työskentelystä nautittavan kokemuksen. Tästä saattaa johtua se, että työ on epätasainen. Tämän kuitenkin hyväksyn mielihyvin. Erilaiset ihmiset tuovat oman näkemyksensä työskentelyyn.

Olen hyvin kiitollinen Keski-Suomen Liikunnalle siitä, että sain keskittyä työn tekemiseen rauhassa, samoin rahoittajataholle, jotka luottivat ideaan ja sen kantavuuteen. Tekstin läpilukemisesta ja ansiokkaista korjausesityksistä kiitokset Riitta Virinkoski-Lempiselle ja Liisa Vapalahdelle. Elina Hasanen teki työparinani pohjatyon eli nykytilan analyysin ja keräsi laajan aineiston toimintaympäristö- kappaletta varten

Eriyisen kiitokseni haluan lausua Ari Karimäelle, joka on ollut käytettävissä aina kun olen apua tarvinnut.

Jyväskylässä 1.10.2000

Tapio Pintamo

1. Johdanto

Idea tämän työn tekemiseen on syntynyt kentällä, koulutustilaisuuksissa ja tapaamisissa, joissa on keskusteltu keskisuomalaisen liikunnan ja urheilun kehittämistä. Uskallan väittää, että tarve työlle on aito ja se nousee paikallistasolta, Keski-Suomen kunnista ja seuroista.

Keski-Suomen Liikunta on ollut aktiivisesti tukemassa keskisuomalaisen liikunnan ja urheilun kehittämistä. Keski-Suomen Liikunnassa on ymmärretty alusta lähtien, että maakunnan liikunnan ja urheilun kehittämistyössä on oltava kaikki tärkeät tahot mukana.

Tämän näkemyksen pohjalta kutsuttiin edustajat Jyväskylän yliopistolta, LIKES tutkimuskeskuksesta, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksesta, Peurungasta, Piispalasta, Keski-Suomen Liitosta, Länsi-Suomen läänistä, Jyväskylän Teknologiakeskuksesta, Jyväskylän kaupungista, TUL:n Keski-Suomen piiristä sekä Keski-Suomen Liikunnasta pohtimaan sitä, miten liikuntaa ja urheilua tulisi Keski-Suomessa kehittää. Lähtölaukaus tapahtui 8.10.1998 Rantasipi Laajavuoressa.

Pohdinta johti yksimieliseen näkemykseen, että tehdään Keskisuomalaisen liikunnan ja urheilun strategia 2005, jossa kuvataan miten liikuntaa ja urheilua tullaan lähivuosina maakunnassamme viemään eteenpäin. Keski-Suomen Liikunnalle annettiin valtuudet hoitaa käytännön työ.

Strategia pitää sisällään seuraavat asiat. Ensiksi nykytilan analyysin, toiseksi toimintaympäristön analyysin. Nämä muodostavat tukevan pohjan, jolle rakennettiin käytännönläheiset kehittämishankkeet sekä pohdinta siitä, miten ne toteutetaan. Viimeisenä on strategian seuranta.

2. Keskisuomalaisen liikunnan ja urheilun analyysi

Seuraavassa tarkastellaan keskisuomalaisen liikunnan ja urheilun vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia lasten ja nuorten liikunnan, kunto- ja terveystiikunnan sekä kilpa- ja huippu-urheilun kannalta. Analyysi on tehty seitsemän asiantuntijahaastattelun sekä ensimmäisen yhteistapaamisen osanottajien kommenttien pohjalta.

2.1. Lasten ja nuorten liikunta

2.1.1. Vahvuudet

Keski-Suomen seuraverkosto on kohtalaisen laaja ja tarjoaa kanavan toiminnan järjestämiseen. Seuroja alueella on LIPAS -rekisterin mukaan 335 kappaletta, mutta määrän arvioidaan olevan yli 400. Näistä kahden tai useamman lajin seuroja on lähes 40 prosenttia. Lasten ja nuorten liikunnan osalta useimmat seurukset tarjoavat hyvää perustoimintaa.

Seurukset eivät ole ainoita toiminnan järjestäjiä. Yksi vahvuus on järjestäjätahojen runsaus. Esimerkkinä näistä monenlaiset muut järjestöt ja kunnat. Oppilaiden vastuuttaminen Koulut liikkeellä - kulttuurit kohtaavat -projektin yhteydessä on vaikuttanut lupaavalta. Merkittävä vahvuus on myös siinä, että liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta tarjoaa liikunnan opiskelijoita rekrytoitavaksi ohjaajiksi ja järjestäjiksi.

Olosuhteet sekä sisä- että ulkoliikunnan järjestämiseen ovat suhteellisen hyvät. LIPAS-rekisteröityjä liikuntapaikkoja on 1639 kappaletta, mikä tarkoittaa yhtä liikuntapaikkaa 129 asukasta kohti. Koko maan keskiarvo on liikuntapaikka 173 asukasta kohti, joten Keski-Suomen tilanne on keskimääräistä parempi. Vaihtelu maakunnassa on melko suurta. Leivonmäellä yhden liikuntapaikan jakaa 53 ihmistä, Jyväskylässä taas 320 ihmistä. Vaikka lapset ja nuoret joutuvatkin taisteleman vuoroista muiden käyttäjien kanssa, voidaan liikuntapaikkatilannetta pitää vahvuutena.

Keski-Suomessa useiden lajien harrastus lasten ja nuorten keskuudessa on todella runsasta. Monissa lajeissa etenemismahdollisuudet kilpaurheiluun ovat mainiot. Vireä seuratoiminta tuo lisäksi erityisesti Jyväskylän seudulle liikuntamatkailijoita junioriturnauksien ja muiden lasten ja nuorten tapahtumien kautta.

Vahvuuksiin voidaan lukea myöskin maakunnan yhtenäisyys. Asioiden eteenpäin vientiä organisaatiotasolla helpottaa se, että Keski-Suomi on hallinnollisesti yksi alue, jolloin organisaatioiden vaikutusalue ulottuu koko maakuntaan.

2.1.2.Heikkoudet

Huolimatta liikuntapaikkojen, järjestäjätahojen ja ohjaaja-aineksen määrästä liikuntaa ohjatuissa ryhmissä on tarjolla liian vähän lasten ja nuorten määrään verrattuna. Yksittäisiä tempauksia järjestetään hyvin, mutta mahdollisuudet säännölliseen ja pitkäjänteiseen harrastamiseen eivät ole riittävät.

Ohjaajien osalta ongelmana on paitsi sitoutuneiden tekijöiden vähäisyys, myös ohjaajien ammattitaito ja kasvatukselliset tavoitteet. Liian usein seuratoiminnassa painotetaan kilpaurheilua eikä toimita lasten ehdoilla. Nuorten kohdalla kilpailupainotteisuus näkyy vielä selkeämmin. Urheilevat nuoret otetaan huomioon huomattavasti paremmin kuin muut, jotka jäävät usein toiminnasta syrjään.

Lasten ja nuorten liikuntakasvatustavoitteiden tulisi olla selkeät. Yhtenä heikkoutena voidaan pitää kasvatuksellisuuden puuttumista toiminnasta. Kouluttautumisella tämä voisi korjaantua ja ohjaajien koulutusta onkin tarjolla melko hyvin, koulutuksiin osallistuminen vain on suhteellisen heikkoa. Koulutuksen merkitystä ei siis ole kaikkialla ymmärretty. Myös kilpaurheilupuolella toiminnan laadussa on havaittavissa puutteita.

Arvokeskustelu on mitä ilmeisimmin ollut vajavaista tai sitä ei ole käyty. Tähän viittaa se, että tilavuorojen jaossa lasten ja nuorten liikunta on yleensä altavastaaja. Kilpa- ja huippu-urheilu jyrää pääluvultaan moninkertaisen ja merkitykseltään vähintään yhtä suuren lasten ja nuorten liikunnan tässä asiassa selkeästi.

2.1.3. Mahdollisuudet

Liikunnalla on harrastuksena arvostettu asema lasten ja nuorten keskuudessa. Lapsilla on luontainen liikunnanhalu. Ottamalla huomioon lasten ja nuorten koko tarpeiden skaala vauva-ikästä aikuisuuteen olisi mahdollista ylläpitää luontaista liikunnanhalua ja saada liikuntatoimintaan mukaan myös siitä syrjäytyneet eli ne jotka sitä eniten tarvitsisivat.

Spontaanin arkiliikunnan mahdollisuudet pihossa ja muussa lähiympäristössä ovat merkittävä lasten liikunnan edellytys. Suomi - Liikkuvan Lapsen maa - vision mukaisesti lasten tulee antaa olla lapsia ja heille tulee tarjota muun muassa monipuoliseen liikkumisen kannustava lähiympäristö.

Keski-Suomesta löytyy paljon osaamista, jonka hyväksikäyttöä olisi mahdollista tehostaa. Esimerkkinä tästä liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan tietotaito. Arvokeskustelut monilla tahoilla avaisivat varmasti uusia ovia lasten ja nuorten liikunnalle.

Laajoilla yhteistyörintamilla on mahdollista tuottaa pienelläkin budjetilla paljon hyvää. Yhteistyö monien tahojen, muidenkin kuin liikunta-alan järjestöjen, kanssa olisi toivottavaa. Koululiikunnan ja iltapäivätoiminnan kehittämällä sekä nuorten työpanoksen hyödyntämisellä voitaisiin saada aikaan merkittäviä parannuksia. Koulut liikkeellä - kulttuurit kohtaavat -projektin yhteydessä ”nuoret järjestävät nuorille” -periaate on osoittautunut toimivaksi. Nuorista voitaisiin mahdollisesti kasvattaa uusi vapaaehtoisukupolvi liikuntaa järjestämään. Iltapäivätoiminnan kehittäminen vaatii paljon osaamista ohjaajilta mutta mikäli osaajia saadaan mukaan, voi toiminta tuoda lasten ja nuorten liikuntaan paljon kaivattuja säännöllisen harrastamisen mahdollisuuksia.

Lasten ja nuorten liikuntatapahtumia järjestetään melko paljon ja nämä ovatkin tärkeä liikunta-matkailun tyyppi. Keski-Suomesta löytyy runsaasti erilaisia matkailupalveluja, jotka kuitenkin ovat yleensä hajanaisia, yhteinen tuotteistus ja tiedotus on puutteellista. Eri tahojen matkailupalveluiden yhdistäminen liikuntatapahtumiin voisi onnistuessaan muodostua alueen vahvuudeksi.

2.1.4. Uhat

Uhkana lasten ja nuorten liikunnalle voidaan nähdä ensinnäkin keskustelun, ymmärryksen ja tahdon puute. Laadukas keskustelu lähtökohdista ja tavoitteista on välttämätöntä, samoin ymmärrys kohderyhmän ja olosuhteiden luonteesta. Tahto toimia ja kehittää toimintaa on ehdoton edellytys. Mikäli nämä puuttuvat on uhkana esimerkiksi resurssien häviäminen. Voidaan katsoa, että alueen erityisosaamisen hyödyntämiseksi arvokeskustelut ovat välttämättömiä, jotta joskus hyvinkin erisuuntaiset näkemykset voitaisiin jalostaa yhteisiksi tavoitteiksi ja tahdoksi.

Sitoutuneiden tekijöiden väheneminen on selkeä uhka. Jos palkkaus syö vapaaehtoistoiminnalta pohjan pois ja julkinen rahoitus loppuukin, innostuneiden vapaaehtoisten löytäminen voi olla melko vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Palkkaus voi hävittää syvän innostuksen toiminnan motivaationa. Lisäksi uhkana voidaan nähdä olosuhteiden ja palveluiden heikkeneminen Jyväskylän ulkopuolella.

2.2. Kunto- ja terveysliikunta

2.2.1. Vahvuudet

Yhtenäinen maakunta on vahvuus. Alueella on yksi keskus, jonka ympärillä toimivat kaikki organisaatiot. Esimerkiksi terveystoimintaa edesauttaa se, että sairaanhoitopiiri on alueen kaikkien kuntien yhteinen.

Keski-Suomessa riittää tietotaitoa ja erityisosaamista. Tämä näkyy erityisesti Jyväskylän asioita käsittelevinä opinnäytteinä sekä käytettävissä olevien osaavien ohjaajien määränä. Edellytykset teoreettisiin linjauksiin ovat siis hyvät, ja osaajia on olemassa kentän tarpeisiin. Erityisliikunta on yksi merkittävimmistä osaamisen alueista.

Liikkumisen olosuhteet ovat myös alueen vahvuus. Tyky-toiminta eli työkykyä ylläpitävä toiminta on viime aikoina piristynyt. Uudet innovaatiot, kuten sauvakävely tuovat myös lisää eloa keskisuomalaiseenkin kunto- ja terveystoimintaan innostaessaan sekä omaehtoiseen kuntoiluun että uudenlaisen toiminnan järjestämiseen.

2.2.2. Heikkoudet

Kunto- ja terveystoiminnan suuri heikkous on tulosvaatimuksista johtuva itsekkyyks eri tahoilla. Tulosvaatimusten vuoksi keskitytään vain oman sektorin toimintaan, jolloin horisontaalinen yhteistoiminta jää satunnaiseksi. Henkilökapasiteetin ei koeta riittävän muuhun kuin omiin tulosvaatimuksiin vastaamiseen. Toimintatavat ovat suureksi osaksi totuttuja, vaikka maakunnan organisatorinen yhtenäisyys antaisi mahdollisuudet monipuoliseen yhteistoimintaan.

Alalta puuttuvat selkeästi määritellyt tavoitteet, joiden pohjalta syntyisi panostusta oikeisiin asioihin. Myöskin voidaan katsoa vahvan yleisen tahtotilan puuttuvan, jolloin alan kehittämiseen ei syvennyttä. Aikuisliikunta on yhä paitsiossa määrärahojen jaossa. Kasva-va lajikirjo taistelee resursseista ja tilavuoroista. Liikunnan resurssien supistuminen näkyy monin paikoin kuntoliikuntapaikkojen huonontuneena hoitona.

Alueen tietotaidon hyödyntäminen seurakentässä on vajavaista, mikä näkyy esimerkiksi tavoitteiden, panostuksen ja vetäjien puutteena. Ohjaajiin on tähän asti panostettu liian vähän ja ohjaajien ja yrittäjien pätevyysvaatimukset ovat vaikeuttaneet toiminnan järjestämistä ja alalla yrittämistä. Muutosta tilanteeseen voi tuoda käynnistymässä oleva terveysliikunnan ohjaaja-koulutus. Nykyisellään esimerkiksi erityisliikunnan tilanne on monissa kunnissa huono johtuen ohjaajien puutteesta. Myöskään erityisliikunnan resurssien suuntaaminen eniten tarvitseville ei useinkaan toteudu.

Kunto- ja terveysliikunnan asema mediassa on huono. Huippu-urheilun lomaan mahtuu hyvin vähän muuta liikuntakulttuuria. Myöskään yritysmaailman koulutuksessa terveysliikuntaa ei huomioida. Täten yritysjohdolla ei ole riittävästi tiedossa työterveyden tärkeys pitkän tähtäimen tuottavuuden kannalta.

Liikuntamatkailun olosuhteiden, osaavien tekijöiden ja tarjonnan hyödyntäminen on ainakin Jyvässeudulla puutteellista. Tiedotus matkailijoille ei toimi ja räätälöidyt palvelut puuttuvat.

2.2.3. Mahdollisuudet

Yhteistoiminta selkeiden tavoitteiden mukaan voisi parantaa kunto- ja terveysliikunnan asemaa. Alueelta löytyvää tietotaitoa olisi mahdollista hyödyntää huomattavasti nykyistä enemmän paitsi itse toiminnan järjestämisessä myös aikuisliikunnan tärkeyden perustelemisessa ja ohjaajien kouluttamisessa. Järjestäjätahoina voisivat kyseeseen tulla esimerkiksi Peurunka, Piispala, kansalais- ja työväenopistot sekä kansanterveysjärjestöt.

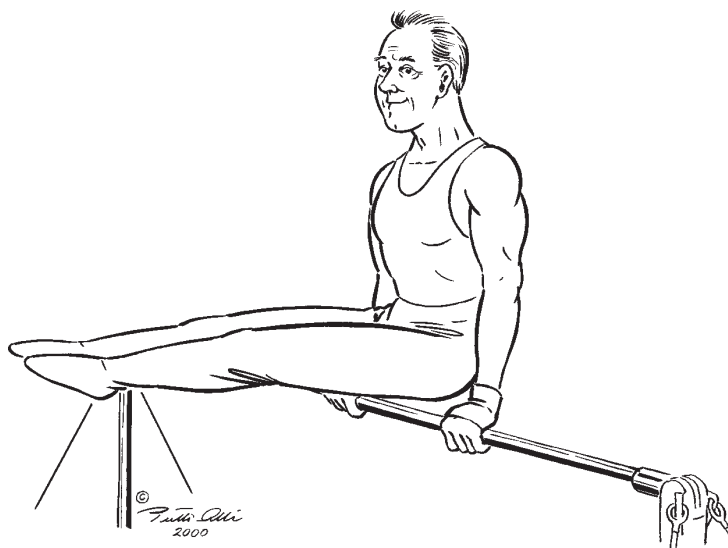
Kunto- ja terveysliikunnan tuotteiden luominen on yksi mahdollisuus alan kehittämiseksi. Käyttämällä tuotteiden rakentamisessa lähtökohtana asiakkaiden näkökulmaa voidaan toimintaan tuoda liikunnan iloa ja innostusta totisuuden sijaan. Tuotteilla voisi muuhunkin toimintaan saada rahoitusta perinteisiä rahankeruumuotoja tehokkaammin.

Luontoliikunnan olosuhteiden kehittäminen toisi lisää liikunnan mahdollisuuksia ja olisi merkityksellistä myös matkailuelinkeinon kannalta. Maakunnan liikuntamatkailu yleisesti ottaen voisi suuresti hyötyä koordinoivasta organisaatiosta, jonka kautta tiedotus ja eri tahojen ohjelmalveluiden yhdistäminen toimisivat. Liikuntamatkailutuotteet voisivat olla yksi esimerkki kannattavista kehittämisen kohteista.

2.2.4. Uhat

Nurkkakuntaisuus nähdään suurena uhkana kunto- ja terveysliikunnan kehittämiseksi. Mikäli alan sisäinen lokeroituminen ja valtataistelut lisääntyvät, eivät ajattelutavat uusiudu eikä aito yhteistyö onnistu. Kunto- ja terveysliikunnan lisääntyessä uusien ratkaisujen ja yhteistyömuotojen etsiminen voi olla edellytys uusien palveluiden, ohjaajien ja tilavuorojen löytymiselle.

Liikunnasta syrjäytymisen voidaan katsoa uhkaavan kahdelta taholta. Yhteiskunnan järjestämien peruspalveluiden uudelleenmäärittelyn tuloksena voi olla palveluiden muuttumista maksullisiksi. Toisaalta työ- ja toiminnan ulkopuolelle jäävien määrä on vaarassa lisääntyä.

2.3. Kilpa- ja huippu-urheilu

2.3.1. Vahvuudet

Olosuhteet kilpa- ja huippu-urheilun harjoittamiselle ovat Keski-Suomessa hyvät, vaikkakin parhaista vuoroista joudutaan taistelemaan. Valmennuksen osaajia löytyy maakunnasta runsaasti ja tutkimustietoa tuotetaan valmennuksen tueksi erityisesti Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksessa, KIHU:ssa.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opiskelupaikat houkuttelevat monia urheilijoita, valmentajia, tutkijanalkuja ja muita urheilusta kiinnostuneita Jyväskylään. Ennenkaikkea palloilulajit ovat hyötäneet siitä, sillä kaupunkiin opiskelemaan tulevat pelaajat muuttavat yleensä samalla keskisuomalaiseen seuraan. Useissa palloilulajeissa Keski-Suomi onkin vahva, kuten myös ralliautoilussa, telinevoimistelussa, aerobicissa ja mäkihypyssä. Vahvuus on myöskin se, että menestyslajeja on hajaantunut Jyväskylän ulkopuolellekin, esimerkiksi koripallo Äänekoskelle enduro Jämsään ja lentopallo Muurameen.

Keski-Suomessa osataan järjestää suuria urheilutapahtumia, esimerkkinä Neste Rally Finland. Maakunnan sijainti luo tälle edellytyksiä. Suurten tapahtumien matkailullinen arvo on huomattava. Jyväskylä on jo merkittävä telinevoimistelun, uinnin ja yleisurheilun keskus.

2.3.2. Heikkoudet

Keskisuomalainen seurakulttuuri nojaa liian usein menneeseen. Uuden vastustus on yleistä ja siksi esimerkiksi uuden valmennustiedon käyttöönottoon ja soveltamiseen ei helposti innostuta. Kilpa- ja huippu-urheilulta puuttuu myös sen lippua kantava, kokoava organisaatio. Lisäksi lajeja nähdään olevan liian paljon maakunnan resursseihin nähden.

Lajeista harrastajamääriin nähden tai harrastusolosuhteisiin nähden yllättävän heikkoja voidaan katsoa olevan esimerkiksi kamppailulajien ja mailapelien sekä naisten ja tyttöjen urheilun.

2.3.3. Mahdollisuudet

Osaamisen laajempi hyödyntäminen on mahdollisuus myös kilpa- ja huippu-urheilussa. Esimerkiksi valmennuksen osaajien käyttämistä seuratoiminnassa sekä uusien osaajien käyttöön valjastamista voitaisiin tehostaa. Esimerkkinä liittovalmentajien käyttö seuratoiminnassa. On täysin ymmärrettävää, että he tekevät töitä valtakunnallisella tasolla, mutta lienee mahdollista neuvotella heidän tietotaitonsa käytöstä myöskin keskisuomalaisten hyväksi. Erinomainen esimerkki löytyy Kuopiosta, jossa asuva Mika Kojonkoski tekee päävalmentajan tehtävän ohella töitä myöskin Puijon Hiihtoseuralle. Tulokset puhukoot puolestaan.

Yhteistyötä voitaisiin lisätä ja jännevöittää sekä maakunnan sisällä että ulkopuolella esimerkiksi valmennuksen alueella.

Naisten ja tyttöjen kilpa- ja huippu-urheilun kehittäminen näyttäisi mahdolliselta. Harrastuspohjaa on runsaasti, joten olisi haaste saada harrastajia innostumaan valmentautumisesta huipulle. Lisäksi mahdollisuutena nähdään rohkeus ratkaisujen teossa. Tästä esimerkkinä JYP:n yhtiöittäminen, mikä tehtiin ensimmäisten joukossa. On jännittävää seurata millaisia urheilullisia vaikutuksia ratkaisulla tulee olemaan.

2.3.4. Uhat

Yksilölajien harrastuksen hiipumista on jo nähtävissä. Esimerkiksi palloilulajit voittavat monesti yksilölajit kiinnostavuudessa, sosiaalisuudessa ja hauskuudessa. Yksin puurtaminen ei ole uudelle sukupolvelle enää yhtä hohdokasta kuin se oli aikaisemmille sukupolville.

Koko Suomenkin liikuntakulttuurille uhkaavaksi asiaksi voidaan katsoa ilmaston lämpiäminen, Veikkauksen monopolin murtuminen, moraalinen rappio sekä doping. Ilmaston lämpiäminen vaikeuttaisi talvilajien harjoittamista. Veikkauksen monopolin murtuminen vaarantaisi urheilun rahoituksen. Moraalinen rappio tarkoittaa kaikenlaisen epäreilun pelin yleistymistä ja doping skandaalit taas voisivat saada aikaan yrityselämän vetäytymisen urheilun tukemisesta.

2.4. Analyysin yhteenveto

Näyttäisi siltä, että Keski-Suomesta löytyy mitä parhaimmat edellytykset liikuntakulttuurin kukoistukselle. Voimavaroja on kuitenkin jäänyt paljon käyttämättä. Usealla taholla ei osata tai ymmärretä hyödyntää kaikkia olosuhteiden ja tietotaidon tarjoamia mahdollisuuksia. Ajan vaatimukseen vastaaminen saattaa on puutteellista.

Tärkeimpänä mahdollisuutena tilanteen korjaamiseksi esiin nousee laajapohjainen yhteistyö. Yhteisesti mietityt tavoitteet ja toimintatavat sekä voimavarojen jakaminen tavoitteiden saavuttamiseksi toisivat tulosta. Toimintaympäristön muuttuminen vaatii varmasti aika ajoin yhteistä suunnan tarkistamista.

3. Liikunnan ja urheilun merkitys Keski-Suomelle

3.1. Urheilu työllistää 1.400 henkilöä

Liikunta ja urheilu työllistää Suomessa 20.400 henkilöä täysipäiväisesti. Tämän lisäksi on syytä huomata välilliset vaikutukset. Esimerkiksi matkailun ja terveydenhuollon alalla työskentelee noin 50.000 henkilöä.

Keski-Suomen osuus 20.400:sta on 1.140 henkilöä. Keski-Suomi työllistää kuitenkin yhteensä enemmän. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, LIKES tutkimuskeskus ja KIHU työllistävät yhteensä 235 henkilöä. Peurunka ja Piispala työllistävät liikunnan ja urheilun alalla 30 henkilöä. Yhteensä Keski-Suomi työllistää 1405 henkilöä. Välillinen työllistävä vaikutus edellisen lisäksi on noin 2.800 henkilöä.

3.2. Huippu-urheilijat, seurat ja tapahtumat muovaavat imagoa

Kilpa- ja huippu-urheilu on osa maakunnallista liikuntakulttuuria. Liikuntakulttuurilla ja sen osana kilpa- ja huippu-urheilulla on selkeä ja perusteltu yhteiskunnallinen merkitys. Keski-Suomi tunnetaan huippu-urheilijoistaan, seuroistaan ja tapahtumistaan. Menestyneimpiä urheilijoitamme ovat Tommi Mäkinen, Juha Kankkunen, Petteri Silvan, Vesa Kyttönen, Juha Tanskanen, Tuuli Matinsalo, Jani Soininen, Samppa Lajunen, Jere Hord, seuroista Jyväskylän Hiihtoseura, JYP Jyväskylä, Jyväskylän Voimistelijat, Campuksen Koon-to, Äänekosken Huima ja Jyväskylän Kiri sekä tapahtumista Neste Rally Finland ja Pihtiputaan Keihäskarnevaalit.

Jyväskylän kaupunki tunnetaan liikunta- ja urheiluystävällisenä kaupunkina ja se haluaa vahvistaa imagoaan edelleenkin tässä suunnassa.

3.3. Liikunnalla kansanterveydellistä merkitystä

Yhteiskunnan näkökulmasta liikunta-aktiivisuuden tukeminen on kannatettava sijoitus hyvinvointiin. Säännöllisen, kohtuullisen ja monipuolisen liikunnan myönteiset vaikutukset tuovat säästöjä sairauskustannusten ja laitoshoidon tarpeen vähenemisenä. Yksi laitoshoitopaikka maksaa yhteiskunnalle 360.000 markkaa vuodessa.

Työelämässä fyysisesti ja psyykkisesti hyvinvoivat työntekijät jaksavat ja viihtyvät työssään paremmin, mikä merkitsee sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyseläkkeiden vähenemistä sekä parempaa työn laatua ja tuottavuutta. Tulevaisuutta ajatellen myös työttömien terveyden ja työkyvyn säilyminen on tärkeää.

3.4. Liikuntapaikkoja löytyy 1.700 kappaletta

Suomessa on erinomaiset liikunnan ja urheilun suorituspaikat. On esitetty arvio, että ne olisivat maailman parhaat. Keski-Suomesta löytyy 1.695 rekisteröityä liikuntapaikkaa. Jyväskylässä niitä on eniten, 228 kappaletta ja vähiten Kuhmoisissa, Luhangassa ja Pylkönmäellä 12 kappaletta kussakin. Keskimäärin keskisuomalaisesta kunnasta löytyy 57 suorituspaikkaa.

Käytetyimmät liikuntapaikat ovat uimahallit, laskettelurinteet, hiihtoladut, ulkokentät ja ulkoilureitit.

Hippoksen urheilualue muodostaa ainutlaatuisen yhdistelmän urheilun suorituspaikkojen ja tutkimuksen sekä kehittämistyön alueella. Hippoksen aluetta kehitetään edelleen tietoisesti mm. hyvinvointiteknologian tuomien mahdollisuuksien suunnassa.

Yhteensä Keski-Suomen liikuntapaikoilla on vuosittain noin 1.4 miljoonaa kävijää.

4. Keski-Suomi liikunnan ja urheilun toimintaympäristönä

Tämän kappaleen tarkoituksena on tarkastella liikunnan ja urheilun toimintaympäristön keskeisimpiä muutoksia sekä pohtia, mitä vaikutuksia niillä on keskisuomalaiseen liikuntaan ja urheiluun.

Ympäristö ei ole ulkoisesti vaikuttava, riippumaton voima, vaan organisaatio ja ympäristö käyvät jatkuvaa keskustelua, jonka seurauksena keskinäinen suhde muotoutuu. Ympäristön määräävän roolin sijasta on oleellisempaa, miten seura suhtautuu ympäristöön, millainen on sen ympäristöstrategia. Ympäristön ominaisuuksia tärkeämpää on seuran tavat kohdata ympäristö.

4.1. Keski-Suomen maakunta

Keski-Suomessa on 260 126 asukasta, 30 kuntaa, seitsemän seutukuntaa. Asukkaita 5,1 % koko maan väestöstä. Jyväskylä on Suomen 10. suurin kaupunki. Jämsän ja Äänekosken seudut ovat vahvoja puunjalostusteollisuuden keskuksia. Tavoite 2 -alueeseen kuuluu 21 kuntaa, alueella on yhteensä 221 000 asukasta. Tämän alueen BKT -96 oli 94,7 % koko maan tasosta. Alueen tuotanto on kehittynyt koko maata nopeammin.

Keski-Suomi elää puusta, täällä on suuret metsävarat. Metalliteollisuus on kansainvälistä huipputasoa. Kasvun aloja ovat elektroniikka-, graafinen ja kemianteollisuus sekä energia- ja ympäristöteknologia. Yli puolet maakunnan teollisuustuotannosta menee vientiin.

Jyväskylässä on vireä yliopisto, viisi tiedekuntaa ja täydennyskoulutuskeskus. Asiantunte-
musta käytetään enenevästi maakunnan kehitystyössä. Kaupungissa toimii teknologia-
keskus, joka on mukana valtakunnallisessa osaamiskeskusohjelmassa. Ammattikorkea-
koulun merkitys osaavan työvoiman kouluttajana on keskeinen. Maakunnan asukkaista
44 % on suorittanut opistoasteen tutkinnon ja 11 % korkeakoulututkinnon.

Väestönkehitys Keski-Suomessa on lievästi nouseva + 1,9 %. Vähenevän väestön alueita ovat Jämsän ja Äänekosken seudut. Vain maakuntakeskuksia ympäröivien seutujen kunnissa väestö on kasvanut, joissakin kunnissa jopa nopeammin kuin keskustaajungeissa. Naisten osuus väestöstä on 51 % ja naiset ovat enemmistönä kaikissa maakunnissa. Naisten enemmisyys korostuu alueen keskustaajungeissa, vaikka miesten määrä keskustaajungeissa on kasvanut nopeammin kuin naisten. Maaseutualueilla eli keskustaajuntien ulkopuolella naisten määrä on vähentynyt nopeammin kuin miesten. Naiset muutta-

vat miehiä herkemmin alueen ulkopuolelle.

Työttömyys: Keski-Suomi ja sen seutukunnat pysyvät korkean työttömyyden alueina. Suurtyöttömyys on ennen muuta alueen maakuntakeskusten ja teollisuuspaikkakuntien ongelma. 1997 työttömyysaste ylitti 20 % maakuntien keskuskaupungeissa Jyväskylän lisäksi ainoastaan Porissa ja Kokkolassa. Lisäksi maakunnassa työttömyys oli samalla tasolla Jämsässä, Jämsänkoskella, Suolahdessa ja Äänekoskella. Työvoiman kysyntä ei ole kasvanut samassa suhteessa kuin kaupunkiin suuntautunut työvoiman tarjonta.

Yksilötasolla alueen työttömyyden rakenne ei poikkea oleellisesti koko maan tilanteesta. Muun maan tavoin työttömyyden pitkittyminen ja työttömyyden kohdentuminen varttuneisiin ja alhaisen koulutustason henkilöihin voivat johtaa työmarkkinoilta syrjäytymiseen ja rakenteellisen työttömyyden nousuun. Julkisen sektorin työpaikkojen hitaan kasvun vuoksi naisten työttömyys voi lisääntyä ennen kaikkea alueen maaseutumaisilla alueilla. Naisten työttömyys voi kohota myös keskuksissa naisvaltaisten toimialojen rationalisointikehityksen seurauksena. Yksityisellä sektorilla noin 80 % naisista on töissä toimialoilla, joiden työvoiman kysyntä lisääntyy tulevaisuudessa. On todennäköistä että palvelusektorin työvoiman kysynnän lisäys kohdentuu pääosin vain yhteistyöalueen suurimpiin keskuksiin. Pitkäaikaistyöttömyyden osuus on pahin Keski-Suomessa, Jyväskylässä työttömyyden kesto on Helsingin tasolla.

Työllisyys kasvoi merkittävästi vuosina 1994-97 vain suurissa keskuskaupungeissa eli Oulussa, Tampereella ja Jyväskylässä. 1990-91 työvoiman tarjonta kasvoi vain viidessä seutukunnassa. Kolmessa seutukunnassa työvoiman tarjonta lisääntyi yli tuhannella: Oulu 5400, Tampere 2400, Jyväskylä 2600. Vaarana on, että kasvukeskuksia lukuunottamatta Keski-Suomi ei houkuttele uusia, koulutettua työvoimaa tarvitsevia investointeja. Yhdessä epäedullisen ikärakenteen kanssa tämä muodostaa vakavan uhan toimivan elinkeinorakenteen ylläpidolle pitkällä aikavälillä.

Elinkeinorakenne: Palveluelinkeinojen kehittämällä luodaan uutta yrittäjyyttä ja tuetaan teollisuuden kehitystavoitteita. Yritystoimintaa tukevilla tutkimus-, neuvonta- ja kehityspalveluilla, sekä ohjelmisto- ja muilla informaatioteknologian palveluilla on kasvuedellytyksiä Länsi-Suomessa. Kulutuskysynnän kasvaessa palvelualojen kehitysmahdollisuudet ovat hyvät ja uusia yrityksiä syntyy erityisesti palvelualueilla. Hoiva- ja lähipalvelualan yrityksillä ja osuuskunnilla on kasvuedellytyksiä. Kokous- ja kongressimatkailu, kuntoutus- ja kylpylätoiminta, elämysmatkailu, ohjelmistopalvelut sekä kulttuuri- ja liikuntamatkailu ja matkailuun kuuluvan majoitustoiminnan kehittäminen ovat kasvukeskusten ja maaseutualueiden yhteisiä kehittämiskohteita.

Osaaminen ja tietoyhteiskunta: Ulkopuolisen rahoituksen osuuden kasvu: yliopistojen rahoituksen arvioidaan kasvavan huomattavasti enemmän kuin opiskelijamäärien ja kasvu selittyy suurelta osin ulkopuolisen rahoituksen nousulla. Ammattikorkeakouluissa ulkopuolinen rahoitus on pienempi mutta kasvu sama. Opiskelupaikkojen lisääntyessä ja ikäluokkien pienetessä nuorten mahdollisuudet opiskella yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa paranevat, kansainvälisen opiskelun osuus kasvaa ja kansainvälinen kanssakäyminen ulottuu Euroopan ohella entistä enemmän Aasiaan ja Kaukoitään.

Keski-Suomen vahvuuksia ovat: vientiteollisuus, metsät, yliopisto ja ammattikorkeakoulu,

ammattilliset oppilaitokset, koulutetut ja osaavat kansalaiset, toimialapohjainen kehittämistyö ja moni-ilmeinen luonto.

Heikkouksia: korkea työttömyys ja avoimeksi tulevien työpaikkojen vähäisyys, aleneva väestökehitys maaseudulla, pieni tilakoko ja maatilatalouden kannattavuusongelmat sekä koulutetun väestön siirtyminen muualle.

4.2. Arvoympäristö

Liikuntakulttuurissa: 'sportin' sisältö on muuttunut. Kunto- ja terveysliikunnan osuus on nousussa. Myönteinen suhtautuminen liikuntaan on kasvussa. Kilpailemisen arvostuksen sijasta nyt on harrastamisen arvostus nousussa. Lasten ja nuorten liikuttaminen ja heidän hyvinvointinsa on yhä tärkeämpää. Terveysliikunta on nousussa ainakin tietyissä lajeissa. Tavoitteena on yhä useammin saada tavallinen kansa liikkumaan ja osa seuroista on tämän jo huomannutkin. Kaiken kaikkiaan pehmeämmät arvot ovat nousussa.

Terveysliikuntaohjelma, jota nyt on toteutettu Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelman nimissä, on ollut hyvä. Jatkossa seurat voisivat ottaa korostetummin huomioon kuntoliikuntatuotteiden kehittämisen. Kunnossa Kaiken Ikää (KKI) ei jatku ikuisesti. Sen avulla voisi luoda sellaisen kuntoliikunnan pohjan, jonka päälle voi sitten myöhemmin rakentaa lisää ja uutta. Suomen Kuntourheiluliiton rooli on tässä työssä tärkeä, sen tulisi paljon voimakkaammin toimia sekä lajien että seurojen kanssa.

Väestö ikääntyy kaupungeissakin, joten KKI:n kaltainen toiminta on tarpeen. Ikääntyvien liikuntapalveluille on tarpeen asettaa edullisuuden vaatimus, sillä tämä väestö ei ole tottunut maksamaan liikuntapalveluista. Kuntoilusta tiedottamiseen on syytä panostaa jatkossa. Kuntoiluun on intoa mutta siitä ei tiedoteta riittävästi. Seurojen tulisi lisätä kuntoliikuntatarjontaa, sillä kaikki eivät pidä kilpailutyypisistä liikunnasta ja jäävät siksi pois toiminnasta jo hyvin nuorena.

Ohjaus- ja valmennusvoimavarat ovat rajalliset. Muoti-ilmiöt, kuten sauvakävely, saavat uusia harrastajia liikkeelle ainakin lyhytkestoisesti. Lenkkeily on kasvattanut suosiotaan. Miesten kunto / terveys / harrasteliikunnalle näyttää olevan kysyntää. Miesten kilpaurheiluun on panostettu aina, mutta kuntoliikuntaan harvemmin. Kuntoremonttien tapaan lajien yhdistäminen seurojen yhteistyön kautta ja osallistumisen mahdollisuus ilman pitkän sitoutumisen vaatimusta, on kannatettavaa.

Bisnesurheilu on eriytynyt muusta liikuntakulttuurista. Siitä seuraa ongelma: minkä ikäiset lapset voidaan siirtää rahaehtoiseen urheiluun. Kansallisiakin lajeja tarvitaan (esim. pesäpallo) rullalautailun yms. rinnalle. Uusia lajeja tulee ja niitä on hyväkin kehittää ja ottaa ennakkoluulottomasti mukaan seuratoiminnan laajentamiseksi.

Kaupungeissa taloudellinen tilanne ja koulutus paranevat jatkuvasti. Siitä seuraa myös trendihakuisuutta. Tämän seurauksena taas kiinnostus seuratoimintaa kohtaan saattaa laskea, kun laskettelu, golf, ym. kaupalliset lajit voittavat. Seuroilta vaaditaan yksilöllisempiä tuotteita, jotta ne pystyisivät vastaamaan trendikkyys- ym. vaateisiin. Erityisesti nuorison suosiosta on urheiluseurojen vaikea kilpailla "kaupallisen tavarastetiikan ja

nuorisokulttuurien” rinnalla. Liikunta on nyt osa identiteettiä, kehollisuus on sekin mielenrakennusta.

Liikunnan merkitys suomalaisille on aina ollut suuri, se on luonut yhteisöllisyyttä, on ollut tärkeä vapaa-ajanviettomuoto ja tärkeää kansalliselle identiteetille. Nyt sitoutuminen seuratoimintaan ei ole enää yhtä suurta, nyt on paljon spontaania kokoontumista, ja tällaiseen itse järjestelyyn toimintaan sitoutuminen on helpompaa. Suomalaiset kokevat olevansa osa eurooppalaisuutta yhä kiinteämmin. Suomessa kansalaistoiminta on uniikkia. Tällöin voi itse pitkälle luoda toimintaa haluamallaan tavalla, kunhan ei riko yleisiä eettisiä sääntöjä.

Olemme siirtymässä yhdenmukaisuudesta yksilöllisyyteen ja moniarvoisuuteen, auktoriteettien ohjailusta omiin valintoihin, keskitetystä ohjaamisesta itseohjautuvuuteen ja verkostoitumiseen, rationaalisuudesta elämyksellisyyteen. Liikunnan maailma elää nyt tätä murrosta, ja murros synnyttää aina epävarmuutta ja siksi on tarvetta selkiyttää omia lähtökohtia ja kirkastaa omaa identiteettiä. Liikunta- ja urheilujärjestöt elävät sekä kansalaisyhteiskunnassa että markkinoilla, ne toimivat sekä paikallisesti että valtakunnallisesti ja niissä sekä liikutaan että kilpaillaan. Median kasvavaa roolia ei takavuosina osattu nykyisenlaiseksi arvioida.

Harrasteliikunta ja huippu-urheilu ovat kehitymässä omiksi maailmoikseen. Median avulla saatava rahoitus riippuu ratkaisevasti mielikuvista. Saadakseen huomiota harrasteliikunnan on uusilla innovaatioilla valloitettava mediahuomiota huippu-urheilulta. Liikuntakulttuurissa tapahtuu muutoksia, järjestöt joutuvat arvioimaan uudelleen tehtävänsä, palvelunsa ja toimintamuotonsa. Kiinnostus järjestöjä kohtaan syttyy ja sammuu mielikuvien kautta. Arvoympäristön muutoksien myötä liikuntaa ja varsinkin urheilua arvioidaan eettisestä näkökulmasta. Pojille urheilu, liikunta, elokuvat ja tv ovat tärkeämpiä kuin tytöille. Tytöille ystävät, perhe, koulutus ja luonnonsuojelu ovat tärkeitä.

Koulutuksessa tiedon lisäksi tarvitaan mahdollisuuksia arvokeskusteluun ja arvojen tunnistamiseen. Yksilön korostaminen johtaa sosiaalistumisen ja solidaarisuuden puutteeseen. Joukkueurheilussakin ylenmääräinen tilastoiminen nostaa yksilöt esiin, jolloin joukkueet voivat jäädä taka-alalle.

Keski-Suomen aluekehittämisohjelmassa ehdotetaan kulttuurin, liikunnan ja matkailun yhteiskehittämistä, sekä yhteistyötä muidenkin toimialojen kanssa. Kulttuurin merkitys identiteetin luojana on tärkeä. Maakunnan profiloimista suositellaan tehtäväksi kulttuurilla, liikunnalla ja urheilulla sekä luovalla hulluudella. Ehdotetaan tapahtumia, yhteistyötä liikuntakulttuurin, kulttuurin ja matkailun välille.

Strategisia painotuksia ovat osaaminen, kilpailukyky, työllistävyys, tietoyhteiskuntakehitys, kaupunki-maaseutu vuorovaikutus, paikallinen kulttuuri ja kansainvälisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä maakuntien yhteiset hankkeet. Ydin on yritystoiminnan kehittämisessä. Aluerakenteen ja elinympäristön kehittäminen: kulttuurin ja matkailun vetovoiman lisääminen on tärkeää. Vaikuttamista kansainvälisissä verkoissa, esim. kokous-, kongressi- ja messutoiminnassa on suuntauduttava vähintään eurooppalaisille markkinoille. Matkailun markkinointihankkeissa on tarpeen käyttää alueen kulttuurisia vetovoimatekijöitä ja taiteen tekijöitä ennakkoluulottomasti. Liikunnan ja urheilun markkinointiarvo ja veto-

voimaa lisäävä merkitys on suuri. Keski-Suomesta löytyy huippuosaamista sekä kulttuurin että liikunnan alalta ja tätä osaamista voidaan käyttää maakunnittaisissa hankkeissa. Erilaiset kulttuurin ja liikunnan suurtahtumat ovat jo vanhastaan olleet Keski-Suomessa vahvuus ja niiden kehittäminen yhteistyössä lisää alueen vetovoimaa ja houkuttavuutta myös yritystoiminnan kannalta.

Ympäristön kehittäminen: luontokohteiden, virkistysreittien, opastuskeskusten ja vesistöjen tilan kohentamisella parannetaan luonto- ja elämysmatkailun edellytyksiä, lisätään vapaa-ajan ja elinkeinokalastuksen mahdollisuuksia sekä turvataan virkistystoimintojen kehittäminen myös alueen asukkaiden kannalta.

Keski-Suomen Liikunta, opistot ja lajiliitot järjestävät koulutusta. Seuroja arveluttaa rahan meno ja pitkäjänteisen työn merkitys: miksi panostaa nuorukaisen koulutukseen, koska kohta hän saattaa muuttaa pois. Seuraihmisille on koulutusmahdollisuuksia paljon, ohjaajakoulutusta lajiliitoilta, alueilta ja urheiluoistoilta. Hinnasta on usein valittamista, koska koulutukseen ei ole budjetoitu seuroissa. Sitä ei ole nähty tarpeeksi tärkeäksi. Koulutuksen painopiste on muuttunut yksittäisistä kursseista koko seurajohdolle tarkoitettuun prosessimaiseen kehittämiseen. On havaittu oppimissuunnitelmien ja tutoroinnin tarvetta, jotta eteneminen alhaalta ylöspäin koulutuksessa onnistuisi, kuten ohjaajakoulutuksessa jo nyt on mahdollista. Kansalaisopistoihin terveystoimintaa sitä tarvitseville, samoin ohjaajakoulutusta. Koulutuksen taso on noussut, mikä on johtanut kulttuurin muutokseen: ymmärrys on noussut, mistä on seurannut kysynnän ja tarjonnan kasvua.

Väestörakenne muuttuu vähitellen mutta nopeimmin maaseudulla. Sen pitämiseksi tasapainossa ja muuttotappion pysäyttämiseksi tulee nuorille tarjota alueen ennakoituun työpaikkarakenteeseen perustuvia koulutusväyliä, kilpailukykyiset työmarkkinat sekä tarvittavat ja vetovoimaiset muut palvelut, etenkin asumisen edellytykset. Tasapainoinen väestörakenne edellyttää naisten työllistymismahdollisuuksien lisäämistä erityisesti maaseudulla.

Terveys

Suomen Liikunnan ja Urheilun strategiassa esitetään, että kuntoliikuntaa täytyy edistää, koska liikunta ennaltaehkäisee suomalaisten kansantauteja, esim. hengitys- ja verenkiertoelinten, tuki- ja liikuntaelinten sekä aineenvaihduntasairauksia ja mielenterveyden häiriöitä. Liikunnan harrastaja tervehtyy yleensä nopeammin ja toipumisaika monista sairauksista ja leikkauksista on lyhyempi kuin liikuntaa harrastamattomilla. Keskeisimmät työkykyyn vaikuttavat tekijät ovat työolot, johtaminen, liikunta ja terveelliset elämäntavat. Liikunta vaikuttaa ihmisen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Toimintakyky on työkyvyn välttämätön perusta.

Kahdella kolmesta yli 50-vuotiaasta on jokin lääkärin toteama sairaus. Peruskouluissa ja lukioissa on yhteensä 50 000 liikunnallisiin erityisryhmiin kuuluvaa oppilasta. Suomen Gallupin tekemän tutkimuksen mukaan kolmannes väestöstä tuntee terveydentilansa erittäin hyväksi ja kaksi prosenttia melko tai erittäin huonoksi. Yhdeksällä prosentilla väestöstä on pitkäaikainen sairaus / vamma / vika, joka haittaa päivittäistä toimintaa.

4.3. Hallinnollis-taloudellinen ympäristö

Opetusministeriö rahoittaa valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toimintaa, liikunta-alan koulutusta, tutkimusta ja tiedonvälitystä, liikuntatilojen ja -alueiden rakentamista, kuntien liikuntatoimintaa sekä kansainvälistä yhteistyötä liikunnan alalla. Hallinnonalat ylittävää alan yhteistyötä toteutetaan sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Toiminnan rahoituksessa kehitetään tulosperusteisia avustusjärjestelmiä.

Julkisella sektorilla keskeinen vaikuttaja on Keski-Suomen alueellinen liikuntaneuvosto. Keski-Suomessa julkishallinto on toiminut läänin liikuntaneuvoston kautta, maakunta on saanut sille kuuluvat liikuntapaikkarakentamisrahat sekä kyennyt säilyttämään maakunnallisen julkishallinnollisen asiantuntijaelimen. Liikuntaneuvosto on osa valtionhallintoa. Se toteuttaa ne asiat, jotka on sovittu Opetusministeriön kanssa käytävissä tulossopimuksissa. Tehtäväkenttä on laajentunut, esimerkiksi kuntien liikuntatoimien arviointitehtävä on tullut uutena mukaan. Voidaankin kysyä, riittävätkö lääninhallituksen resurssit sille osoitettujen tehtävien hoitamiseen.

Lääninhallituksille on annettu päätösvaltaa liikuntapaikkojen avustamista koskevissa kysymyksissä ja projekteissa. Samalla on huolehdittu lääninhallitusten asiantuntemuksen ja toimintakapasiteetin lisäämisestä tarvetta vastaavasti. Lääninhallitusten nimittämiä alueellisia liikuntaneuvostoja käytetään lisääntyvästi valtion liikuntaneuvoston apuna.

Keski-Suomen Liitossa on toimialana vapaa-aika ja väestöpalvelut, mutta maakunnallisena liittona sillä ei luultavasti ole edellytyksiä toimia liikunnan alueella.

Liikuntatoimen asema kunnan hallinnossa on heikentynyt, mutta samalla ehkä sisältö on kirkastunut. Lautakuntien yhdistäminen on suotavaa. Koulutoimi olisi omana erillisenä yksikkönään mutta muuten vapaa-ajan toimintoja yhdistettäisiin saman lautakunnan alle. Lautakunnan tehtävänä on ohjata ja linjata liikunta-asioiden kehittämistä kunnassa. Liikunnan viranhaltija voi tehdä itsenäisesti ratkaisuja toteutuksen suhteen.

Ennen kunta järjesti itse kaiken, nyt suositaan ostopalvelujen käyttämistä. Palvelutarjonta on monipuolistunut, mistä seuraa koordinoinnin tarvetta. Tämä edellyttää viranhaltijoita ja ohjaajia. Kunnilla on myös vastuu erityisryhmien liikunnan järjestämisestä.

Järjestöpuolella Keski-Suomen Liikunta koskettaa vain pientä osaa seuroista. KesLin tulee tuottaa koulutusta, huolehtia materiaalin myynnistä ja talouden hoidosta, jotta lajiliitot voisivat keskittyä oman lajinsa edistämiseen. Samoin se voisi auttaa esim. keski-suuria seuroja markkinoinnissa. KesLillä on ollut myös kuntaprojekteja, joiden tarkoitus on ollut liikuttaa kuntalaisia. Paikallistason liikuntatoiminta on kuitenkin seurojen tehtävä. KesLin hallinnossa tulisi olla mukana suurimpien lajiliittojen edustus, jos siitä haluttaisiin palvelutoimisto.

Seuratoiminnan kehittämisen kannalta olisi tärkeää selvittää seurojen käytössä oleva rahamäärä Keski-Suomessa. Seurojen kunnilta saamien avustusten jakoperusteet pitää olla selkeät. Suunta on kohti kohdeavustuksia. Seurojen resurssit huolehtia liikuntapaikkojen kunnosta eivät ole riittävät. Noin 70 % Keski-Suomen liikuntapaikoista on kunnallisessa omistuksessa. Liikuntapaikkamaksut ovat vähäinen tulo kunnille, mutta suuri kuluerä seu-

roille. Keski-Suomessa on vielä kuntia, joissa ei peritä tilavuokria lainkaan.

Tällä hetkellä 20 %:lla väestöstä ei ole mahdollisuutta maksulliseen liikunnan harrastamiseen. Pitäisi pyrkiä siihen, että varsinkin lapsille ja nuorille olisi vain nimellinen hinta. Lisenssijärjestelmää tulisi kehittää siten, että yhdellä lisenssillä pitäisi voida osallistua kaikkien lajien tapahtumiin.

Maksujen ottaminen maksukykyisiltä aikuisilta kunnon tuotteesta on paikallaan. Suurin kustantaja on kuntalainen. Periaate, se maksaa joka kuluttaa (poikkeuksena erityisryhmät ja koululaiset) on laajasti hyväksytty. Seurat ovat perinteisesti pyrkineet pitämään maksut alhaisina. Hintojen alhaisuus on mahdollista, koska ne rahoittavat toimintaansa varainhankinnalla.

Tuotekehittely seuroissa on kannatettavaa ja tarpeellista. Hyviä esimerkkejä löytyy, esimerkiksi Kiintonainen. Kuntourheilu on siirtymässä firmoihin. Näin seuroilta siirtyy mielenkiintoinen varainhankintamahdollisuus kaupalliselle sektorille.

Seurojen tilanne hallinnollisesti on huonontunut. Seuroilla ei ole riittävästi tietotaitoa selvittää lainsäädännöllisistä ja taloudellisista asioista. Koulutustarvetta on hallinnossa, markkinoinnissa ja taloudessa. Seura on työnantaja, joten sen tulee huolehtia kaikista henkilösivukuluista. Kustannukset ovat nousseet samoin harrastajien laatuvaatimukset. Kuntien avustukset ovat laskeneet, joten ne kattavat mitättömän pienen osuuden menoista. Talkootyön arvonlisävero ja verottamispelko vaikeuttavat rahanhankintaa. Uusia varainhankintakeinoja tarvitaan.

Seurojen yhteiskunnalta saama tuki on laskussa. Yhteiskunta tukee hyvin rakenteita (suorituspaikat) mutta toimintaa huonommin. Tulevaisuudessa yhteiskunnan tuki ei ole riittävä, eikä sen varaan kannatakaan ripustautua.

Voisi myös valita tietyt lajit joihin panostetaan. Keski-Suomi on pieni maakunta, 260 000 asukasta, mikä on vain vähän enemmän kuin Espoon väestö, siis väestöpohjaisesti on ihme, jos kilpaurheilupuolella pärjätään kovin monessa lajissa. Johtamisen osaaminen seuroissa ja piirijärjestöissä sekä alueilla on puutteellista. Nuorissa naisissa on potentiaalia, joka pitäisi saada paremmin käyttöön.

Jäsenmäärät ovat lisääntyneet, vaikka maakunnallisia toimenpiteitä ei ole tehty. Jäseniä voisi olla paljon enemmänkin. Jäsenmaksujen periminen toteutuu puutteellisesti, seuran kuulumattomia edustusurheilijoita pelaa seuran joukkueissa. Maksuilla voisi vahvistaa seurakulttuuria. Tällöin todennäköisemmin osallistuttaisiin urheilu-uran jälkeen muuhun seuratoimintaan.

Seurojen tulisi siirtyä toimintasuunnitelmista strategiseen toimintatapaan. Vuotuinen talousarvio on aivan liian lyhyellä tähtämellä tehty. Jo tekemisprosessikin vahvistaisi taloudellista ajattelua seurassa realistisemmaksi.

Hyvinvointiyhteiskunta

Mitkä ovat hyvinvointivaltion palveluja? Missä määrin palveluja voidaan uskoa kansalaisyhteiskunnan ja markkinoiden järjestettäväksi? Kansalaisten tarpeet vaihtelevat, joten palvelurakenteen olisi oltava todella monipuolinen. Yhdet pitävät julkisia palveluita perustavina, toiset täydentävinä. Paineita on myös alhaalta käsin, kun tarpeet määräävät tarjontaa. Ja tarpeiden kasvaessa kunnan resurssit eivät enää riitä. Maksukykyiset voivat hankkia palvelut markkinoilta, mutta vaarana on, että syntyy laatueroja kunnan ja markkinoiden palveluiden välille. Keskeiseksi nousee käsitys tasa-arvosta, kuinka pitkälle sitä pitäisi yhteiskunnan niukkenevilla resursseilla tavoitella? On arveltu, että tasa-arvoon vetoaminen joudutaan julkishallinnossakin ehkä jatkossa rajaamaan vain tarpeentyydytyksen perus- tai vähimmäistasoon. Tämän tason yläpuolella toteutetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä tapauskohtaisesti räätälöityjä ratkaisuja. Tasa-arvoksi voidaan ymmärtää, ei vain samanlaisuus vaan myös oikeus erilaisuuteen.

Erilaisuuden hyväksyminen liittyy vahvasti suvaitsevaisuuteen. Moniarvoisuuden muotoutuminen riippuu ennen kaikkea siitä, millaisista arvolähtökohdista julkista sektoria kehitetään. Minkälainen rooli annetaan perinteiselle tarpeentyydytyksen tasa-arvoa korostavalle lähtökohdalle verrattuna tehokkuutta, tuottavuutta, yksilöllisyyttä ja joustavuutta korostavaan postmoderniin arvolähtökohtaan. Liikuntapolitiikassa tilanne näyttäisi olevan erilainen kuin esimerkiksi sosiaalipolitiikassa. Liikuntapalvelut ovat kauempana ihmisen perustarpeista, joten ne uskalletaan luovuttaa helpommin yksityisen sektorin ylläpidettäväksi. Kunnissa tarvitaan myös sisäistä yhteistyötä. Nykyään liikunta- ja terveyssektorien toiminta ei ole enää erillään, vaan kun terveyden ja sairauden välinen raja madaltunut, sairaille tarjotaan yhä useammin lääkkeeksi omatoimista liikuntaa, ja myös sosiaalitoimen kiinnostus liikuntaa kohtaan on kasvanut. Kuntoutukseen ja terveysliikuntaan liittyvät palvelut voidaan osin mieltää myös sosiaalipolitiikan piiriin kuuluviksi. Periaate "liikuntaa kaikille" pitää sisällään markkinahenkisyyden ja asiakaskeskeisyyden lisäksi peruspalvelujen ylläpitoa, vaikkakaan kaikkien kuntalaisten tarpeiden huomioiminen ei ole mahdollista.

Viimeaikaisilla lainsäädäntötoimenpiteillä on myös pyritty antamaan kunnille lisää vastuuta ja vapautta omien palveluidensa tarjoamisesta. Mutta edelleen kuitenkin turvaututaan liikuntaseuroihin. Myös uusia yhteistyötahoja tarvitaan keskisuomalaisissa kunnissa esim. naapurikunta, kansalaisopisto ja liikunta-alan yritykset. Tulevaisuudessa alueelliset yhteenliittymät ovat tärkeitä, sillä näin saadaan rekrytoitua enemmän resursseja liikunnan ja urheilun käyttöön.

Yhteiskunnallisen ohjauksen muuttuminen: tulos- ja asiakasohjaus, markkinatalous, hajauttaminen ja yhteistyön lisääntyminen ovat saaneet korostetun huomion.

4.4. Fyysinen ympäristö

Olosuhteet liikunnan ja urheilun harrastamiselle ovat Keski-Suomessa erinomaiset. Liikunta-paikkoja on paljon, mutta liikuntapaikat ovat keskittyneet liiaksi kilpaurheilutoimintaan, joten tavallisten liikkujien suorituspaikkojen tarve on unohdettu. Tasa-arvotutkimuksen mukaan tavalliset ihmiset eivät halua mitään monumentteja, vaan perusliikunta-

paikkoja. Keski-Suomessa on paljon vesistöjä mutta maauimalakulttuuri on jäänyt kehityksestä jälkeen. Vesistöjen veden laatu on parantunut kehittyneen teknologian ansiosta. Jyväskylässä on lähes 50 paikkaa jossa voisi olla kunnan uimaranta, mutta olemassaolevia ja kunnossapidettyjä on vain muutama. Keski-Suomen maakunta on huonosti hoidettu, mikä on suuri ongelma Paikallisesti on hyviä reittejä ja luontopolkuja, joista myös pidetään huolta. Vesistöjä voisi käyttää myös muuhun vesillä liikkumiseen, esimerkiksi järvimelontaan. Luonnonolosuhteet ovat hyvät, mutta niitä ei käytetä riittävästi hyväksi.

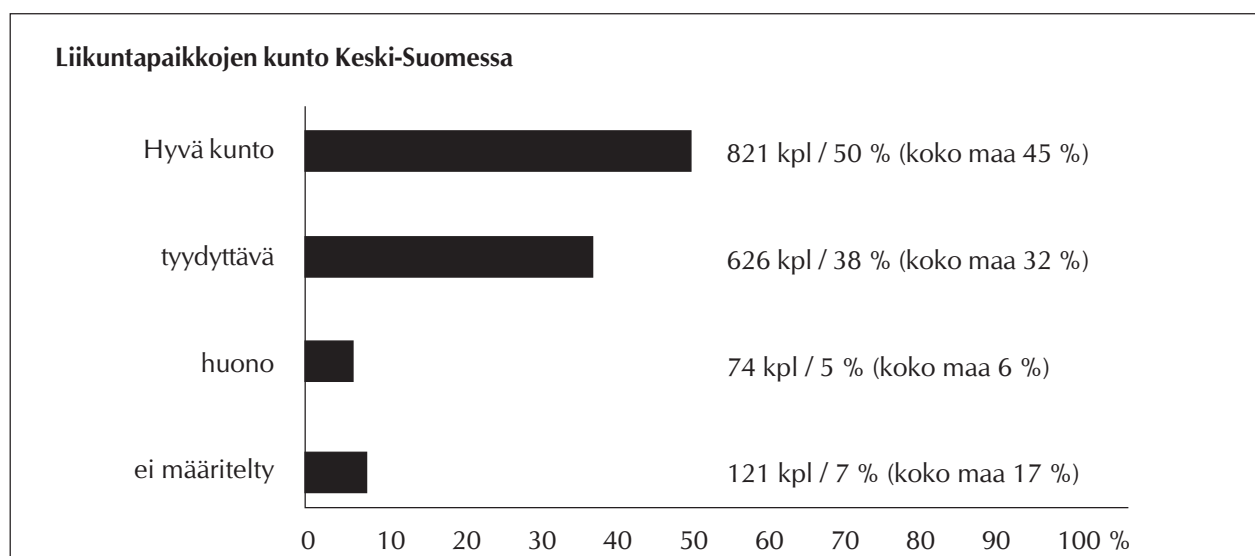
Asuinalueilta puuttuu usein liikuntapaikka, koska niitä on keskitetty. Esimerkiksi Hippos on huono ratkaisu, koska muiden alueiden hoito jää vaillinaiseksi. Kantakaupungin alueella asuu 10% kaupungin väestöstä mutta liikuntapaikoista siellä sijaitsee noin 90 %.

Liikuntapaikkojen määrä vaihtelee kunnittain. Jyväskylässä on eniten sisäliikuntatiloja, kun taas muissa kunnissa painopiste on ulkoliikuntapaikoissa.

Teknologian taso

Seurat ovat edistyneet tietotekniikassa. Kotisivuja on käytössä, jolloin tiedotus onnistuu edullisemmin ja laajemmalle kohderyhmälle. Tietotekniikkaan on tulevaisuudessa sijoitettava enemmän, jotta kykenee erottumaan. Yleensä tietotekniikka hallitaan jo melko hyvin. Ongelma on siinä, että välineitä puuttuu. Toisaalta paperilla on etunsa, sillä kaikkiaan ei tarvitse eikä voikaan tavoittaa. Enemmän tulee panostaa kanta-asiakassuhteiden luomiseen ja ylläpitoon, siis suoramarkkinointi on keskeisempää kuin kaikkien saavuttaminen. Seurojen on tehtävä valintoja markkinoinnin suhteen. Osassa seuroja atk:n käyttö on vielä pientä, mutta sen vaatimukset kasvavat, esimerkiksi laajojen toimintatietojen dokumentoinnin vuoksi. Uusi sukupolvi käyttää atk:ta ja osaa enemmän, joten ehkä tällaista markkinointia tulisi selvemmin suunnata juuri heille.

Seurojen kilpailukykyyn vaikuttaa käytettävissä olevien liikuntatilojen kunto. Ja voi olla, että alunperin kyseistä tilaa ei ole tarkoitettu kyseiselle lajille. Tilat eivät aina vastaa sitä tasoa, mihin korkean elintason maan ihmiset ovat tottuneet, esim. saniteettitilat kotona. Yksityiset liikunnan järjestäjät voittavat tilojen laadussa.

Keski-Suomessa on siis koko maan keskiarvoa parempi tilanne.

Keski-Suomen kuntien liikuntapaikoista on huonoja ja hyviä esimerkkejä.

	Hyvä kunto	tydyttävä	huono	ei määritelty
Jyväskylän maalaiskunta	47	49	16	17
Konnevesi	8	13	5	2
Saarijärvi	112	27	1	9
Jyväskylä	154	74	5	5
Kivijärvi	19	4	0	0

	Hyvä kunto	tydyttävä	huono	ei määritelty
maastoliikuntapaikat	42	33	2	23
ulkoilualueet ja reitit	41	52	2	5
kuntoradat ja ladut	67	31	2	0
sisäliikuntatilat	72	25	2	0
ulkokentät	41	50	9	0

Liikuntapaikkojen omistus:

- kunnat n. 75 %, rekisteröity yhdistys n. 9 %. Koko maa: 69, 16.

Ympäristölainsäädäntö, maankäytön suunnittelu ja kaavapolitiikka asettavat rajoja liikuntapaikkojen kehittämiseksi. Ilman laadun ja päästöjen suhteen ongelma-alueita ovat merkittävimmät raskaan teollisuuden paikkakunnat kuten Jämsän, Äänekosken ja Suolahden seudut.

Metsät ovat lähinnä talousmetsiä, suojeluun osoitettuja metsämaita on varsin vähän, Keski-Suomessa n. 1,5 prosenttia kokonaispinta-alasta. Vesistöjen tila on Keski-Suomessa valtaosaltaan hyvä. Luonnon monimuotoisuus Keski-Suomessa perustuu laaja-alaisten metsien sekä soiden ja vesistöjen mosaiikkimaiseen pienipiirteisyyteen. Keskeinen ongelma on pelloilta, metsistä ja turvetuotanto-alueilta tulevan hajakuormituksen merkitys veden laadulle.

Alueen monipuolisen luonnonsuojelun verkoston kehittäminen ja hyödyntäminen parantaa luonto- ja elämysmatkailun edellytyksiä. Metsien monipuolinen käyttö tarjoaa myös ympäristöön liittyvän toiminnan kannalta mahdollisuuksia. Luonnon monimuotoisuuden tukeminen on yksi ympäristöosaamiseen liittyvä tekijä, jonka kautta hyödynnetään luonnon vetovoimaisuus-tekijöitä, myös matkailullisesti ja virkistysellisesti.

4.5. Muutokset liikunnan ja urheilun sisällä

Lasten ja nuorten liikunnan merkitystä lisäävät myös koululiikunnan vähäisyys ja lasten elämäntyylin muuttuminen entistä vähemmän päivittäistä liikuntaa sisältäväksi.

Aikuisilla elintapojen muuttuminen, arkiliikunnan väheneminen sekä väestön ikääntyminen lisäävät heille soveltuvien liikuntapalveluiden kysyntää. Huippu-urheilussa korostetaan eettisiä arvoja pitäen tavoitteena menestymistä kansainvälisissä arvokilpailuissa. Jatkossa pyritään urheilu- ja koulutusuran yhdistämismahdollisuuden sekä apuraha- ja eläkejärjestelmän kehittämiseen. Dopinginvastaista toimintaa on tarpeen kehittää. Kolmannen sektorin tehtävä ja merkitys liikuntapalveluiden järjestäjänä korostuu entisestään tulevaisuudessa, jos kunnat heikkenevän taloutensa seurauksena vähentävät liikuntapalveluiden tarjontaa ja rahoitusta. Liikunnan kansalaistoiminta on tärkeää myös yhteisöllisyyden lisääjänä yhteiskunnassa.

Seurat - vapaaehtoisuus

Liikunnan rakennemuutoksen seurauksena useilta yleisseuroilta puuttuu yhteinen ”kotipesä”, keskustelufoorumi. Lajiliitot hoitavat oman lajinsa seurojen asioita ilman yhteistä foorumia, jossa keskusteltaisiin arvoista ja visioista tavoitteena yhteiset päämäärät sekä yhteisöllisyys. Seurat ovat itsenäisiä - mutta avainhenkilöiden tai johdon halu osallistua oman toimensa kehittämiseen on ollut vähäistä. Samalla ammattimaisen osaamisen tarve on kasvussa lakien ym. vuoksi.

Aluetoiminnan merkitys on korostunut. Rahaa ja ihmisresursseja ohjautuu suoraan seuroille ja alueille. Lajiliittojen pääkonttorit Helsingissä koetaan usein vieraksi, alueiden kanssa sitä vastoin tehdään yhteistyötä.

Vapaaehtoistyö on suomalaisten seurojen erityispiirre. Tulevaisuudessa palkallinen työ ainakin isoilla paikkakunnilla on järkevää rakenteiden ja toiminnan monimutkaisuuden vuoksi. Jos henkilö on päivätyössä, niin ajan käyttäminen lisäksi vapaaehtoistyöhön on raskasta. Nyt vapaaehtoistyöhön osallistumiseen kannustaisi parhaiten itsemäärääminen, haasteellisuus, vastuullisuus, luominen, itse toteuttaminen - siis ”keitä kahvit” -periaate ei houkuttele. Mahdollisuus esimerkiksi tutkintoon sekä sitoutuminen projektiin ja tiimityminen, voisivat innostaa tekemään. Jos ei löydetä uusia tapoja innostaa, kiittää, palkita, tilanne vapaaehtoistyön kannalta on huono. Uhratuminen ”yhteisen hyvän puolesta” ei enää iske. Vapaaehtoistyön merkitystä seuroissa ei osata vieläkö tuoda tarpeeksi esille. Vaadittaisiin parempaa myynti-osaamista. Yhteistyötä ja kumppanuutta esimerkiksi koulujen, terveydenhuollon ja muun kulttuurielämän kanssa tulisi jatkossa kehittää, näillä näkymin sitä ei saada mahdollista hyötyä irti.

Seurojen laajentunut toimintakenttä

Seuratoiminta on erilaista maaseudulla ja kaupungeissa. Maaseudulta muuttaa paljon työikäisiä ihmisiä pois ja väestö ikääntyy, joten sikäläisten seurojen toimintatapojen ja toiminta-ajatuksen uudelleen miettiminen on tärkeää. Etenkin maaseudulla on aiheellista pohtia pystyvätkö seurat kehittämään liikuntapalveluja paikkakunnan ikääntyvälle väestönosalle.

Länsi-Suomen läänin alueella on useita kasvavia maakuntakeskuksia ja niitä ympäröiviä maaseutualueita. Tämä tarjoaa keskimääräistä paremmat mahdollisuudet keskinäisen vuorovaikutuksen lisäämiselle. Maaseutukuntien paikallismarkkinoiden pienentyessä niiden tulisi päästä hyötymään oman maakunnan keskusseutujen ja ulkopuolisten alueiden kasvavista markkinoista. Tiiviin päivittäisen vuorovaikutuksen alueilla kannattaa parantaa työssäkäynnin edellytyksiä ja keskinäistä kaupankäyntiä.

Joillakin alueilla kesäasukkaat voivat tuoda lisäkysyntää maaseutualueiden tuotteille ja palveluksille, esimerkkinä Keski-Suomen järviolueet. Yritystoiminnan ja osaamisen yhteistyö-hankkeissa informaatioteknologian tuomat mahdollisuudet ja verkostojen kehittäminen ovat avainasemassa. Alueen yliopisto ja ammattikorkeakoulut sekä osaamiskeskukset ovat merkittävä kehittämishankkeiden voimavara, jota voidaan käyttää myös useiden maakuntien yhteisissä maaseudun ja kaupunkien yhteistyötä edistävissä hankkeissa. Alueen vetovoimaisuutta lisäävät yhteiset, kaupunkeja ja maaseutua profiloivat kulttuuri-hankkeet, kulttuuri- ja liikuntatapahtumat sekä vapaa-ajan palvelujen kehittämishankkeet voivat merkittävästi tukea yritystoiminnan kehittämistä Keski-Suomessa.

Lasten ja nuorten liikunnan kehittäminen

5. Lasten ja nuorten liikunnan kehittäminen

5.1. Lasten ja nuorten liikunnan perustelu

5.1.1. Liikunta on lapselle luonnollinen ja tarpeellinen asia

Oikein toteutettuna liikunta kehittää psyykkisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Lapsille liikunnalla on myös itseisarvoa. Liikuntakasvatuksella voidaan tukea lapsen luonnollista liikkumista. Keskeistä kaikessa liikuntakasvatustoiminnassa on se, miten toiminta järjestetään. Tärkeää on, että lasten ja nuorten ohjaajina toimivat osaavimmat ohjaajat. Ohjausilmapiiriin tulee olla kannustava ja kaikkia lapsia huomioiva.

5.1.2. Lasten liikuntatoiminta on erinomainen kasvatuksen väline

Liikunnan ja urheilun avulla voidaan oppia ja kehittää

- * kuntoa, taitoa, notkeutta ja koordinaatiota
- * Kansalaistaitoja (esim. puhtaus, ravintotottumukset, suhtautuminen nautintoaineisiin)
- * Tapakasvatusta (esim. tervehtiminen, kiittäminen, anteeksi pyytäminen, hyvä kielenkäyttö, kohteliaisuus)
- * Positiivisia luonteenpiirteitä (esim. rohkeutta, aloitekykyisyyttä, luotettavuutta, reipassotteisuutta, ystävällisyyttä)
- * Yhteistoimintakykyä (esim. toisten huomioon ottaminen, sääntöjen ja ohjeiden noudattaminen, vastuun kantaminen, johtajataitoja)
- * Moraalikäsityksiä (esim. reilu peli, rehellisyys, myötätunto)

5.1.3. Lapsuudessa luodaan pysyvä ja positiivinen liikunta-asenne

Lapsuudessa ihminen oppii keinoja ja tapoja, joiden avulla hän myöhemmällä iällä voi huolehtia omasta terveydestään ja työkykyisyydestään. Lapsena aloitettu jatkuva liikunnan harrastus

- * edistää henkistä hyvinvointia
- * pienentää ennen aikaista sydän- ja aivohalvauksen riskiä
- * auttaa painonhallinnassa
- * pienentää riskiä saada aikuisiän diabetes, kohonnut verenpaine tai huonot veren rasva-arvot
- * vahvistaa luustoa, lihaksistoa ja nivelten toimintaa

5.2. Lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeet

5.2.1. Koululaisten iltapäiväliikunnan lisääminen

- Kunnan omistaman tilan muuttaminen monipuoliseksi toimintakeskukseksi
- Aktivoidaan, koulutetaan ja kannustetaan eri tahoja
- * järjestämään lapsille iltapäivisin liikuntatoimintaa
- * seurat, koulut, kuntien vapaa-aikatoimet, seurakunnat, Mannerheimin Lastensuojelu Liitto, 4H, muut järjestöt.

5.2.2. Liikuntatoiminnan kehittäminen lapsen näkökulmasta

- * Toimintamuotoja, joissa kaikki lapset voivat kokea pätevyyttä (osaamisesta ja lahjakkuudesta riippumatta)
- * Toimintaa, jossa lasta kuunnellaan ja hän voi kokea saavansa vaikuttaa toiminnan sisältöön
- Tapahtumia, jotka tarjoavat elämyksiä ja myönteisiä tunnekokemuksia
- Harjoituksia, joissa on tehtäväsuuntautunut ilmasto
- Tietoisuuden lisääminen lasten liikunnan merkityksestä
- * Valituille kohderyhmille oikeat viestit: lasten vanhemmat, ala-asteiden opettajat, päiväkodin hoitohenkilökunta ja päättäjät
- Kannustaminen liikuntaan, joka ei ole aikaan, paikkaan eikä ulkopuoliseen ohjaajaan sidottuja

5.2.3. Ohjaajien osaamisen ja arvostuksen lisääminen

- Koulutuksen sisältöjen tarkistaminen
 - * Näkemys lasten liikunnan arvoista
 - * Vahva osaaminen yhden harjoitustapahtuman toteuttamiseen
 - * Lasten monipuolisten liikuntataitojen kehittäminen
 - * Keinoja vaikuttaa valmennustoiminnan motivaatioilmastoon
 - * Liikunta ja lapsen persoonallisuuden kehittyminen
- Opetusmenetelmien ja -toteutustapojen uudistaminen
 - * Tekemällä oppimisen ideaan perustuva opetus
 - * Teoriaa ja käytäntöä oikeassa suhteessa
 - * Koulutuksen räätälöinti osallistujien mukaan
 - * Irrallisista kursseista jatkuvaan työnohjaukseen
- Koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen
 - * Koulutuksen tulisi herättää innostus toimintaan ja hankkimaan lisätietoja.
- Ohjaustoiminnan arvostuksen lisääminen
 - * Ohjaamisesta ei saa tehdä raskasta rekeä vaan himoittu tehtävä.
 - * Parhaat valmentajat tulisi olla lasten parissa.

5.2.4. Liikuntapaikkojen kehittäminen lapsen tarpeista

Spontaanin liikunnan harrastamisen mahdollistavien liikuntapaikkojen ja ympäristöjen markkinointi sekä tarvittaessa rakentaminen.

- Arvokeskustelun käyminen:

* Rakennetaanko suurhalli vai lähiliikuntapaikat kuntoon?

* Rakennetaanko suorituspaikat vain kilpaurheilun vaatimuksia vastaaviksi vai lasten liikunta huomioiden?

* Kuinka lasten liikunta tulisi huomioida esimerkiksi harjoitusvuoroja jaettaessa?

* Kuinka lasten liikunnan Käyttömaksut pidetään kohtuullisena?

Innovatiivisiin ratkaisuihin kannustaminen esim. henkilöauton peräkärryssä yleisurheiluvälineet päiväkotilapsille.

5.2.5. Nuorten johtajien koulutus

Käynnistetään maakunnallinen nuorten johtajien koulutus Kainuussa pilottina tehdyn kokemuksen pohjalta.

5.2.6. Suositukset lasten ja nuorten liikuntaan

Nuorille on turvattava liikkumisen harrastamisen mahdollisuudet maksutta järkevään aikaan kello 8 – 20 välillä.

Koululaisille on järjestettävä päivittäin koululiikuntaa tai kerholiikuntaa.

Kunto- ja terveysliikunnan kehittäminen

6. Kunto- ja terveysliikunnan kehittäminen

6.1. Kunto- ja terveysliikunnan perustelu

6.1.1. Käsitelmäärittelyä

Kuntoliikunnalla tarkoitetaan kaikkien kansalaisryhmien harrastamaa vapaa-ajan liikuntaa. Sen tunnusmerkkejä ovat liikunnan ilo, lajin viehätys ja jossakin määrin myös sosiaaliset tekijät, kuten ryhmässä liikkuminen tai perheen yhteinen vapaa-ajanvietto. Terveysten ylläpitämisen ja edistämisen ohella motiivina liikkumiselle on kunnon sekä sosiaalisten taitojen kehittäminen.

Terveysliikunnaksi voidaan lukea liikunta, joka on kaikille suositeltavaa ja mahdollista ja joka edistää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä toiminnan syistä ja toteutumista-voista riippumatta. Terveysliikunta on toimintaa, jossa kohderyhmänä ovat erityisesti liikuntaa aloittelevat aikuiset.

6.1.2. Terveysliikunta liikuntalain näkökulmasta

Liikuntalain tarkoituksena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Laki velvoittaa kuntia luomaan edellytykset terveyttä edistävän liikunnan harrastamiseen. Pyrkimyksenä on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurista moniarvoisuutta ja ympäristön kestävä kehitystä. Terveysliikunnan edistämällä on kansanterveydellinen ja -taloudellinen merkitys. Liikunnan lisääminen vähentää toimintakyvyn haittoja. Ajan haasteena on sekä työikäisten että vanhusväestön osalta toimintakyvyn ylläpitäminen - erityisesti yli 75-vuotiaiden määrän jatkuvasti lisääntyessä.

6.1.3. Terveysliikuntaa ohjaavat suositukset

Suomen Liikunnan ja Urheilun hallituksen liikuntapoliittiset tavoitteet 1999 - 2003 tähtäävät kunto- ja terveysliikunnan edistämiseen ja sopivat siten sovellettaviksi ja toteutettaviksi paikallistasolla myös Keski-Suomessa. Tavoitteena on parantaa järjestöjen toiminnallisia edellytyksiä kunto- ja terveysliikunnan järjestäjinä, kehittää hyvinvointia edistäviä paikallisia toimintaohjelmia julkisen ja järjestösektorin yhteistyönä, rakentaa asuin ympäristöä ja lähiliikuntapaikkoja terveysliikunnan näkökulmasta sekä kehittää lakisääteisen työterveyshuollon rinnalla vapaaehtoisuuteen perustuvaa terveysliikuntajärjestelmää.

Liikunnan myönteisistä vaikutuksista liikuntaelinten toimintakykyyn, lihasten voimaan ja kestävytyteen vallitsee sekä tutkijoiden että käytännön tekijöiden keskuudessa suuri yksimielisyys. Myös liikunnan merkitys hengitys- ja verenkiertoelimistön riittävälle toimintakyvylle ja jaksamiselle päivittäisissä toiminnoissa, on yleisesti hyväksytty. Tutkijat pitävät varmana sitä, että säännöllinen ja kohtuullisen runsas liikunta ehkäisee lihomista ja auttaa laihduttamisessa ja varsinkin laihdutustulosten säilyttämisessä.

Liikunnan merkitys osteoporoosin eli luukadon syntymisessä näyttää kiistattomalta. Liikunta vahvistaa luita ja vähentää vanhuudessa niiden murtumisalttiutta. Hyvä liikkumiskyky vähentää myös murtumiin johtuvia kaatumisia. Liikunnan merkityksestä nivelrikon ehkäisyssä ei vallitse täyttä yksimielisyyttä. Välillisesti liikunnan katsotaan ehkäisevän nivelten vaurioitumista, koska se ylläpitää hyvää lihaksistoa nivelten tueksi ja ehkäisee lihomista, mikä lisää tuntuvasti nivelrikon vaaraa.

Selkä- ja niskahartiavaivojen ehkäisyssä liikunnalla on positiivisia vaikutuksia. Täydellinen liikkumattomuus ja toisaalta liian voimakas liikunta näyttävät olevan pahasta. Kohtuullinen ja monipuolinen liikunta näyttää ehkäisevän sekä selkä- että niska- ja hartiavaivoja. Sopiva liikuntaohjelma on tutkimusten mukaan vähentänyt oireita ja parantanut toimintakykyä.

Liikunnan sepelvaltimotautia ehkäisevää vaikutusta pidetään varmana. Liikunta on ollut perinteisesti osa sokeritaudin eli diabeteksen hoitoa. Viimeisimmät tutkimukset osoittavat, että liikunta ehkäisee aikuisiällä puhkeavan aikuisiän diabeteksen kehittymistä. Ilmiö on selvin niillä, joilla sairastumisvaara on suurin, kuten lihavilla ja korkeaa verenpainetautia sairastavilla. Kohtuullisella liikunnan harrastamisella katsotaan olevan myöskin flunssaa ehkäisevä vaikutus. Tieteellistä perustelua liikunnan suosittelemisesta flunssan ehkäisyyn ei vielä ole. Hyvä fyysinen kunto vähentää infektio tautien riskiä.

Tutkijoiden piirissä näyttää vallitsevan melko suuri yksimielisyys siitä, että liikunta vaikuttaa edullisesti mielenterveyteen vähentämällä jännittyneisyyttä ja tiettyihin tilanteisiin liittyvää ahdistusta. Lisäksi se vähentää ja mahdollisesti ehkäisee masennusta.

6.2. Kehittämishankkeet

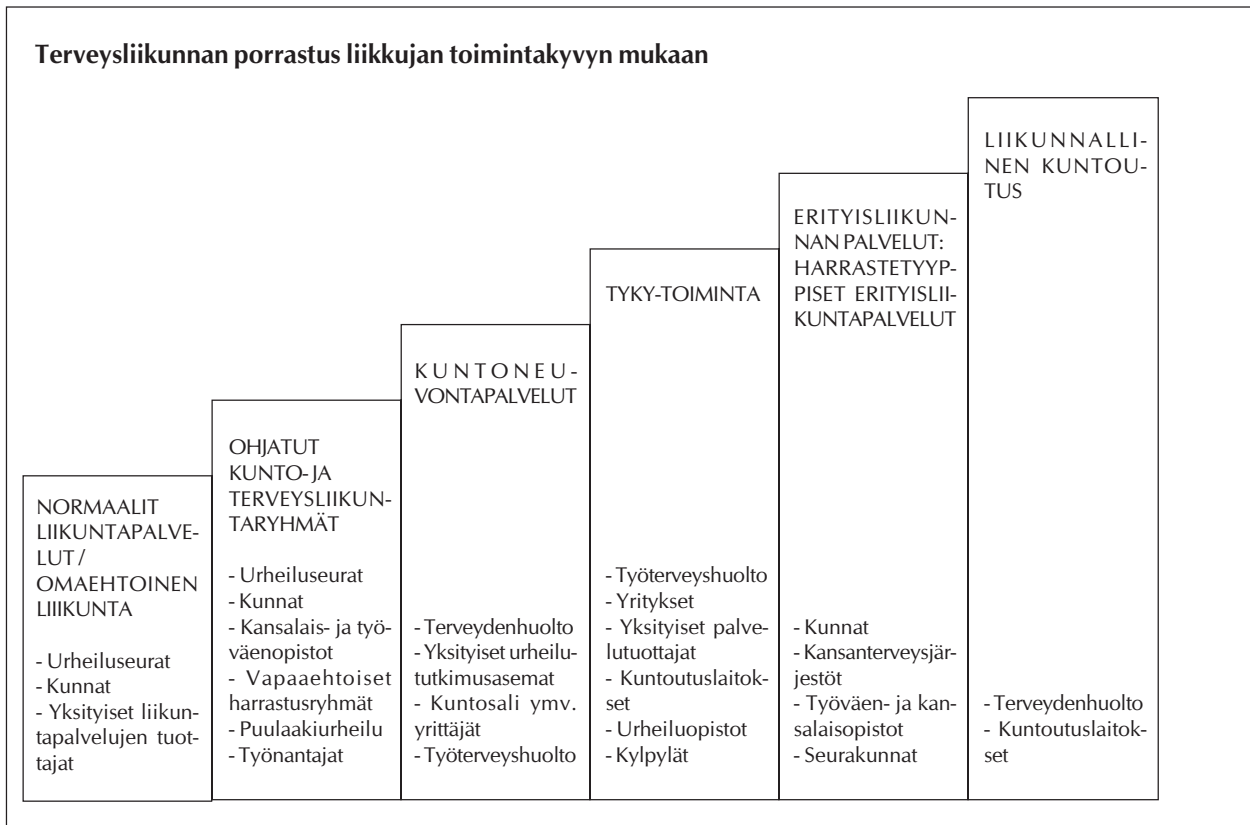
6.2.1. Toimijaverkko

Kootaan paikkakuntakohtainen terveysliikunnan edistämiseen tähtäävä työryhmä = toimijaverkko, jossa ovat edustettuina kunnan eri hallintokuntien, urheiluseurojen, keskeisimpien kansanterveysjärjestöjen, seurakunnan jne. edustajat.

Paikkakuntakohtainen verkosto koordinoi ja ohjaa maakunnan toimintoja tavoitteen suuntaisesti. Se myös edesauttaa palvelujen kehittämistä sekä tarjontaa kohderyhmille.

Ryhmät jotka kootaan:

1. Maakunnallinen asiantuntijaverkosto
 - strategian seuranta, uudet innovaatiot
2. Paikkakuntakohtainen verkosto
 - terveysliikunnan toimijatahot / seurat, järjestöt)
 - kuntien ja yritysten harraste- ja terveysliikuntavastaavat
 - olemassa olevien tuotteiden kartoitus
 - kuntakohtaiset terveysliikunnan palvelut
 - työnjako
 - tiedottaminen

Yhteiset tapahtumat

- maakunnalliset terveysliikuntaseminaarit
 - yleinen keskustelufoorumi
- kuntakohtaiset tapahtumat
 - kunta, järjestöt ja yritykset

Järjestetään terveysliikunnan vertaisohjaajakoulutusta lisäämään paikallisten vapaaehtoishajaajien toimintaedellytyksiä.

6.2.2. Terveysliikunnan ohjaajakoulutus

- tavoitteena seurojen kunto- ja terveysliikunnan kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen
- vertaisohjaajakoulutus
- kouluttaja- ja ohjaajaverkoston luominen

Koulutetaan terveysliikuntaohjaajia seuroihin

- uutta toimintaa - > uusia seuratyöntekijöitä -> uusia jäseniä seuroille
- > ohjaajaverkosto

Koulutetaan vertaisohjaajia työpaikoille

- uusia ryhmiä -> uusia harrastajia -> ohjaajaverkosto

Koulutetaan terveysliikuntaohjaajia kuntiin

- uusia palveluja kuntalaisille ja yrityksille
- uusia resursseja liikuntasiihteerille

6.2.3. KKI -tukipalvelut

Tavoitteena viestiä mahdollisuudesta saada toiminta-avustusta ja sitä kautta aktiivisia terveysliikuntaryhmiä

Tiedottaminen nykyisistä KKI -hankkeista Keski-Suomessa

- mallien kautta uusia hankkeita, esimerkiksi Liikuntaresepti, Kunnon Kuurit jne..

Tiedottaminen KKI-hanketuen mahdollisuuksista

- KKI -tuen hakemusten määrän ja sitä kautta toiminnan lisääminen

Toimijoiden kartoittaminen

- verkostoituminen

Liikuntapalvelujen tuotekehittäminen

- maakunnallinen hanke

Toimijoiden tukeminen

- viestintä, koulutus

6.2.4. Yritysliikunta

Tavoitteena verkostoitumisen kautta selvittää yritysten tarpeet terveysliikunnan sektorilta sekä koordinoita tarjontaa yritysten tarpeiden pohjalta (yritykset, kunnat ja liikuntapalvelujen tuottajat)

Kunnon Verkko

- tarpeiden kartoitus ja tarjonnan koordinointi
 - > tapahtumakalenteri
 - > palvelutuottajaverkosto
- yritysten liikuntayhdysheiköiden verkosto
- koulutus- ja testauspalvelut
- alueelliset työpaikkaliikuntafestivaalit

Paikallistason muu toiminta

- yritysten tarpeiden kartoittaminen
 - > kysely, jossa yhteistyötahona työterveyssholto
- palvelukonseptin luominen
- paikallisorganisaattorin koulutus

6.2.5. Lajitoiminta

Tavoitteena tukea lajien terveysliikuntaa

Tapahtumatuki

- vuodenaikojen liikuntakampanjat

Materiaalipalvelut

- tapahtumien tukimateriaali

Viestintäpalvelut

- yleinen tapahtumakalenteri

6.2.6. Kuntoliikuntakampanjat

Toteutetaan yhteistyössä Suomen Kuntourheiluliiton kanssa Vuodenaikojen liikuntakampanja. Lajit valitaan vuodenaikojen mukaan ja ne voivat olla esimerkiksi hiihto talvella, pyöräily keväällä, kävely kesällä ja uinti syksyllä. Toteutusvastuu Keski-Suomen Liikunnalla ja Keski-Suomen kunnilla.

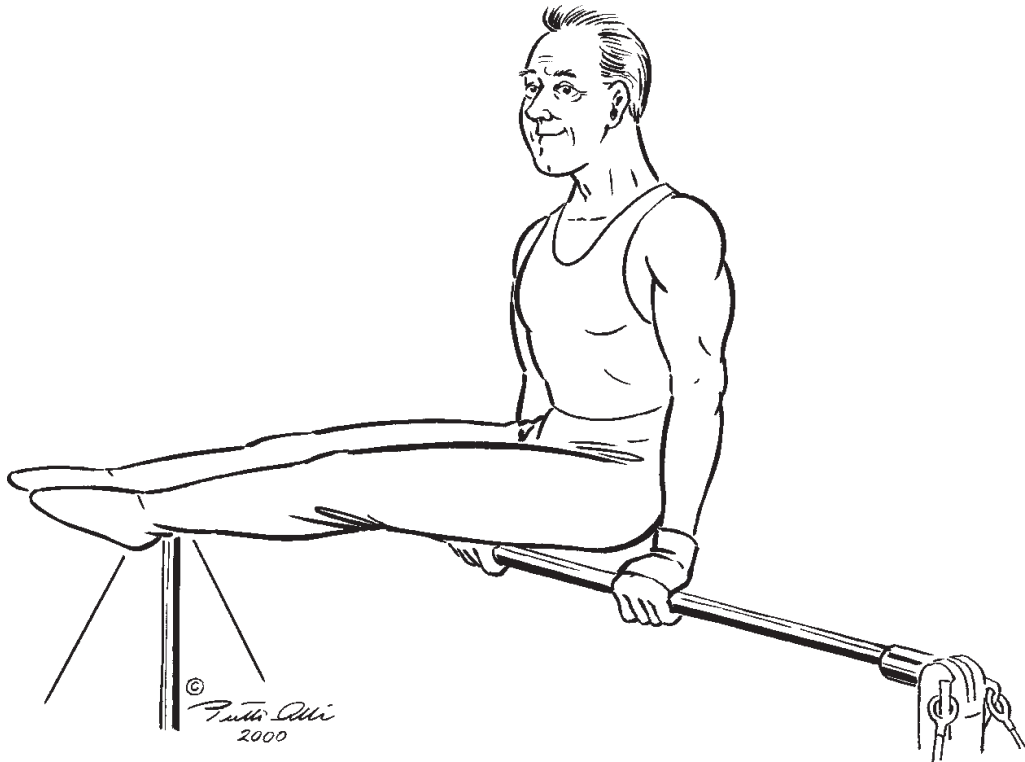
6.2.7. Maakuntauran käytön tehostaminen

Tehostetaan maakuntauran käyttöä olemalla aktiivinen sen kunnan ja kuljettavuuden suhteen. Toiseksi pyritään kehittämään tapahtumia, joita voidaan toteuttaa maakuntauralla.

6.2.8. Suositukset terveys- ja harrasteliikuntaan

Aikuisväestölle suositellaan terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi päivittäin tapahtuvaa liikuntaa vähintään 40 minuuttia, jonka suorittamisen voi jakaa useampaan jaksoon.

Opiskelijoille on järjestettävä mahdollisuudet päivittäiseen liikuntaan.

Kilpa- ja huippu-urheilun kehittäminen

7. Kilpa- ja huippu-urheilun kehittäminen

7.1. Kilpa- ja huippu-urheilun perustelua

Kilpa- ja huippu-urheilu on näkyvä osa maakunnallista liikuntakulttuuria, johon eri muodoissaan kuuluvat lasten ja nuorten liikunta, kunto- ja terveystuuri, penkkiurheilu ja erityisliikunta. Huipulle tähtäävän valmennuksen ja huippu-urheilun toteuttajia ovat urheilijat ja heidän valmentajansa.

Liikuntakulttuurilla ja sen osana huippu-urheilulla on selkeä ja perusteltu yhteiskunnallinen merkitys. Liikunnan ja urheilun osuus veikkauvoittovaroista on perusteltavissa liikunnan yhteiskunnalle myönteisillä taloudellisilla, terveydellisillä ja sosiaalisilla vaikutuksilla.

Liikuntakulttuuri on Keski-Suomessakin merkittävästi vaikuttava kansalaisliike. Huippu-urheilu tarjoaa suurelle joukolle urheilijoita, valmentajia, johtajia, kouluttajia, huoltajia ja toimitsijoita lisäarvoa elämään ja mielekkään elämänuran. Huippu-urheilulla on positiivisia taloudellisia vaikutuksia Keski-Suomelle esimerkiksi kilpailutapahtumien taloudellisten vaikutusten, työllistävyyden ja tuotekehityksen kautta. Huippu-urheilu on näkyvä ja kasvava viihteen muoto. Se tarjoaa elämyksiä ja kokemuksia huippu-urheilijoille ja katsojille. Suurten kansainvälisten urheilutapahtumien katsojamäärät ja tv-katsojaluvut ovat vertaansa vailla.

Kansainvälisyys on keskeinen huippu-urheilua määrittävä piirre. Kansat ja kulttuurit kohtaavat maailmanlaajuisissa urheilutapahtumissa. Talviolympiakisoihin osallistuu noin 70-80 maata ja kesäkisoihin yli 200 maata. Mikä muu pystyy vastaamaan? Urheilutapahtumiin osallistuminen tarjoaa mahdollisuuden edistää kansojen välistä vuorovaikutusta, suvaitsevaisuutta, tasa-arvoa ja kestävästä kehitystä. Huippu-urheilu luonnollisena osana kuuluva kansainvälinen yhteistyö on paitsi osallistumista itse kisatapahtumiin, myös osallistumista ja vaikuttamista kansainvälisten järjestöjen toimintaan. Erityisesti nuorten kohdalla kansainväliset kontaktit ja osallistuminen kansainvälisiin arvokisoihin kasvattavat nuoria kansainvälisyyteen ja kansojen väliseen kanssakäymiseen.

Huippu-urheilun eettisenä lähtökohtana on yhteiskunnan ja urheilun kasvatuksellisten perus-arvojen noudattaminen urheilijan uran kaikissa vaiheissa. Urheilijat ovat esikuvia urheilulle lapsille ja nuorille. Menestyneiden urheilijoiden esimerkki houkuttelee osaltaan nuoria mukaan urheiluun. Heillä on tässä suhteessa merkittävä sosiaalinen ja yhteiskunnallinen vastuu. Huippu-urheilijoiden ja heidän valmennuksestaan vastaavien tulee tiedostaa vastuunsa oikeiden esikuvien ja ihanteiden antamisesta nuorille. Urheilun kasvatukselliset perusarvot luovat vahvan perustan urheilu-uralle ja sen jälkeiselle elämälle.

Urheilu-ura tarjoaa urheilijalle mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja omien rajojensa kokeilemiseen. Huippu-urheilu on itsensä toteuttamisen ja aktiivisen tekemisen ura tasa-arvoisesti miehille, naisille ja erityisryhmille. Huippu-urheilu tuo harrastajalleen sosiaalista arvostusta. Se myös kannustaa aktiivisuuteen ja antaa mahdollisuuden siviili- ja urheilu-uran yhteensovittamiseen yksilön edellytysten ja henkilökohtaisten tavoitteiden rajoissa. Kansainväliset kontaktit, toimiminen julkisuudessa ja yhteistyö sponsoreiden kanssa

antavat hyödynnettäviä mahdollisuuksia tulevalle elämänuralle.

Huippu-urheilujärjestelmän yhtenä tavoitteena on varmistaa se, että urheilijalla on mahdollisuus kouluttautumiseen ja ammattiin valmistautumiseen joustavasti myös urheilu-uran aikana. Mahdollisuudet urheilu-uran ja koulutuksen yhdistämiseen ovat entistä paremmat. Urheilu-uran ja kouluttautumisen yhteensovittaminen voi tukea huippuosamista ja sen hyödyntämistä urheilu-uran jälkeisenä aikana.

Keski-Suomi tunnetaan huippu-urheilijoistaan, seuroistaan ja urheilutapahtumistaan. Huippu-urheilijoista tunnetuimpia ovat Tommi Mäkinen, Juha Kankkunen, Jani Soininen, Samppa Lajunen, Jani Tanskanen ja Tuuli Matinsalo, seuroista Jyväskylän Hiihtoseura, JYP Jyväskylä, Jyväskylän Voimistelijat -79, Jyväskylän Kiri ja Äänekosken Huima sekä tapahtumista Neste Rally Finland

Työn kohderyhmä

- 16-23 -vuotiaat lahjakkaat urheilijat, joilla on vähintään SM -tason menestystä taustalla

7.2. Kehittämishankkeet

7.2.1. Tuetaan ja ollaan aktiivisesti mukana Jyväskylän / Keski-Suomen valmennuskeskuksen kehittämistyössä

- resurssien kartoitus/ haku/ suuntaaminen ammattivalmentajien ja muiden kilpa- ja huippu-urheilua tukevien henkilöiden palkkaamiseksi (lääkärit, fysioterapeutit, tutkijat, managerit, elämänuraohjaajat jne.)

- koulutusmahdollisuuksien järjestäminen niin, että ne tukevat huipulle tähtäävän urheilijan uraa

Jyväskylään sijoittuvia lajeja voivat olla telinevoimistelu, uinti ja yleisurheilu

7.2.2. Tuetaan lajipainotteisten linjojen syntymistä Keski-Suomen lukioissa

- toimiva lajiseura
- harjoitteluolosuhteet
- valmentaja
- kunnan päätös
- yhteistyö lajiliiton kanssa

Esimerkin omaisesti mahdollisuuksia:

- * Hankasalmi: suunnistus
- * Korpilahti: lentopallo
- * Jämsä: hiihtolajit
- * Jämsänkoski: melonta ja soutu
- * Jyväskylä : hiihto, jalkapallo, jääkiekko, voimistelu, uinti ja yleisurheilu
- * Keuruu: ampumahiihto
- * Pihtipudas: hiihto ja lentopallo
- * Äänekoski: koripallo

7.2.3. Käynnistetään valmentajien täydennyskoulutus

- eri lajien huippuosaajien malliharjoitukset, joihin valmentajakerho nivoutetaan
- liikkeellelähtö helmikuussa 2001, jatkossa neljä kertaa vuodessa

7.2.4. Tuetaan maakunnallisten huippuseurojen syntymistä

- mallina Vuokatti Ski Team Kainuu
- ammattimaisuus
- menestyminen SM-tasolla viesteissä

Liikunnan ja urheilun yhteistyö Keski-Suomessa

8. Liikunnan ja urheilun yhteistyö Keski-Suomessa

8.1. Yhteistyön perustelua

Yhteistyö on teema, josta puhutaan paljon ja sen nimiin jopa vannotaan. Lienee aiheellista kysyä, miksi yhteistyötä kannattaa tehdä. Seuraavassa joitakin vastauksia kysymykseen.

1. Vältetään päällekkäistä työtä
2. Voimien yhdistämisen kautta tuleva vahvistuminen
3. Voimakkaampi yhteisön tuki ja usko asiaan
4. Saadaan lisää resursseja
5. Suurempien väestöryhmien saavuttaminen
6. Suuremman vaikutuksen aikaansaaminen
7. Tiedon, asiantuntemuksen ja uskottavuuden kasvu
8. Parempi tiedotusvälineiden hyödyntämismahdollisuus

8.2. Yhteistyötahot

Mitä ovat sitten ne tahot, joiden tulisi yhteistyötä tehdä jopa entistä enemmän. Ehdotan seuraavia:

1. Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta
 - opettajakoulutus
 - perus- ja soveltava tutkimus
 - kansainväliset yhteydet
 - opiskelijoita käytännön harjoitteluun
2. Keski-Suomen Liitto
 - aluekehitystehtävät
 - kuntayhteydet
3. Länsi-Suomen läänin Keski-Suomen Liikuntaneuvosto
 - liikunnan ja urheilun olosuhteet ja suorituspaikat
 - liikuntarakentaminen
4. Liikuntabusiness
 - yrittäjyys liikunnan toimialalla
 - liikuntapalvelujen tuotekehittely
 - liikuntamatkailu
5. Peurunka
 - erityisliikunta
 - ikääntyvien liikunta
6. Piispalan kurssi- ja leirikeskus
 - lasten ja nuorten liikunta
 - luontoliikunta

7. Keski-Suomen Liikunta

- liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö
- seurayhteydet

Näiden tahojen kesken on tehtykin jo jonkin verran satunnaista yhteistyötä. Tämän strategia-työn käynnistämiseen ovat kaikki edellä mainitut tahot halukkaasti osallistuneet. Jatkossa yhteistyölle tulisi asettaa uusia vaatimuksia. Suunnitelmallisuus ja jäntevyys nostaisivat yhteis-työn aivan uudelle pohjalle. Edellä kuvatut tahot muodostavat yhdessä sellaisen voimavaran, että vastaavaa ei mistään muualta Suomesta löydy. Olkoonkin, että tiedekunnan rooli saattaa olla enemmän kansallinen, jopa kansainvälinen kuin maakunnallinen.

Ehdotan tarkastelunäkökulmaksi toimiala-ajattelua. Sen vaikutuksesta luodataan tarpeita ja asiakkaita yli tähänastisten rajojen. Näin näkökulma omaan toimintaan avautuu ja oma strateginen liikkumavara lisääntyy. Ideana on käyttää "sekä - että" -ajattelua, jolloin olisi mahdollisuus päästä perinteisestä "voittaja - häviö" -asennoitumisesta "kaikki voitavat" -asiakasta varten ajatteluun. Toimiala-ajattelussa omaa ja koko liikunnan ja urheilun toimintaa arvioidaan elinvoimaisuutta ja tuloksentekeyttä kehittäville kriteereillä.

Toimialatyön vaikutuksesta syntyy ajan tasalla oleva tietämys kokonaismarkkinoista. Asiakkaan kannalta katsottuna tämä tarkoittaa sitä, että on mahdollisuus tehdä omia valintoja monipuolisesta palveluvalikoimasta. Alalla toimivat tahot / yhteisöt kohtaavat toisensa yhteisellä mahdollisuuksien areenalla - liikunnan foorumilla ja oppivat tuntemaan toisensa strategioita ja motiiveja. Mikä mahdollisesti edellistäkin tärkeämpää on, että opitaan tuntemaan toisia osajina ja ihmisinä. Tämä avaa menestymisen mahdollisuuksia sekä nykyisille että uusille yrittäjille. Näin vauhditetaan omaakin uudistuvuutta ja luodaan samalla koko toimialan yhteisöllisyyttä. Syntyy ikään kuin luonnostaan toimialan "konserni." Toimialatyön tavoitteena on vahvistaa toimialan pitkän aikavälin elinvoimaisuutta ja lyhyen aikavälin tuloksentekeyttä.

On aivan luonnollista, että toimiala-ajatteluun liittyy myös kriittisiä kohtia. Joidenkin ihmisten heikko itsetunto voi aiheuttaa pelkoa oman nykyisen aseman heikkenemisestä. Hyvin inhimillinen pelko, että isot jyräävät pienet alleen, voi rajoittaa toimialatyöskentelyä. Ihmisten väliseen työskentelyyn voi liittyä myös kätkeytyä., piilossa olevia motiiveja. Myös kyky luopua vanhasta, vaikka oltaisiin siirtymässä uuteen kehitysvaiheeseen, voi olla vaikeata. Kaikennäköinen valtapeli voi sotkea asioita. Edelleen joillekin oma asenne voi olla tärkeämpi kuin asiakkaan onnistuminen ja alan toiminnan virtaviivainen kehittyminen.

Ehdotan, että liikunnan ja urheilun maakunnallista yhteistyötä lähdetään kehittämään edellä kuvattujen periaatteiden pohjalta. Käynnistämävaihe kannattaa harkita tarkoin. Ei ole lainkaan samantekevää kuka tai mikä taho kutsuu yhteistyökokouksen kokoon. Toisaalta niinkin voi ajatella, että yhteistyön käynnistää se, joka huomaa yhteistyön tarpeen. Eri tahojen välisen yhteistyön kehittämisessä kannattaa olla erityisen tarkkana ettei synny uusia tarpeettomia organisaatioita ja / tai byrokratiaa.

Miten liikkeelle? Yhteistyön jäntevoittamisestä sopiminen olisi ensimmäinen vaihe. Siinä vaiheessa olisi selvitettävä, tarvitseeko yhteistyön hoitaminen erillistä organisoitumista,

vaan tapahtuisiko se eri tahojen keskinäisillä sopimuksilla. Myös resurssikysymykset olisi ratkaistava heti alkuvaiheessa. Aiheuttaako yhteistyö kuluja? Jos aiheuttaa, niin miten ne katetaan? Tarvitaanko uusia henkilövoimavaroja? Kysymyksiä joihin vastaukset pitää etsiä yhdessä.

Yhteistyöstä sopimisen jälkeen olisi maakunnallisten kehittämishankkeiden vuoro. Voisin kuvitella, että laajapohjaisen yhteistyörintaman koolle kutsumiin kehittämishankkeisiin lähdetäisiin mielellään mukaan. On aivan eri asia, jos kehittämishankkeiden taustalla on yhden tahon sijasta kaikki seitsemän edellä mainittua tahoa mahdollisine viiteryhmineen. Kehittämishankkeiden kautta päästään nopeasti myös käytännön liikunnan ja urheilun kehittämiseen.

9. Jatkotoimenpiteet

Seuraavaa etenemistapaa kannattaa harkita tämän työn saattamiseksi käytäntöön.

1. Keski-Suomen Liikunta käsittelee strategiaa hallituksen kokouksessa / vuosikokouksessa
 - päättää jatkotoimenpiteistä
 - nimeää vastuuhenkilön strategian toteuttamiseen
2. Keski-Suomen Liikunta kutsuu yhteistyötahot neuvotteluun syksyllä 2000
 - arvioidaan strategiaa ja sen toteuttamismahdollisuuksia
 - sovitaan yhteistyön käytännön järjestelyistä tai hylätään yhteistyö
 - päätetään strategian toteutumisen seurantatavasta
3. Tiedottaminen valituille kohderyhmille
 - päätetään yhteisissä neuvotteluissa